

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Навчально-науковий інститут педагогіки і психології
Кафедра менеджменту освіти та педагогіки вищої школи

Чекуріна Ірина Олександрівна

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ**

Спеціальність 011«Освітні, педагогічні науки»
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеню магістра

Науковий керівник
_____ Г.Г. Довгополова
кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри
менеджменту освіти та
педагогіки вищої школи
«__» _____ 2021 року

Виконавець
_____ І.О.Чекуріна
«__» _____ 2021 року

СУМИ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	10
1.1. Соціально-економічні передумови впровадження дистанційного навчання в закладах вищої освіти.....	10
1.2. Дистанційне навчання: поняття, теорії, моделі.....	12
1.3. Досвід впровадження дистанційного навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів.....	17
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	33
2.1. Модель організації дистанційного навчання майбутніх педагогів.....	33
2.2. Педагогічні умови організації дистанційного навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів	40
2.2.1. Інформаційна компетентність викладачів випускової кафедри.....	43
2.2.2. Готовність викладачів випускової кафедри до впровадження дистанційного навчання.....	47
2.2.3. Педагогічна взаємодія викладача та студента в умовах дистанційного навчання.....	50

2.2.4. Оптимальне поєднання організації самостійної роботи студентів та різних видів контролю за її результатами.....	56
Висновки до розділу 2.....	62
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми дослідження визначається важливістю модернізації системи вищої освіти і обумовлюється кількома факторами.

По-перше, протягом останніх декількох десятиліть дистанційне навчання стало глобальним явищем освітньої та інформаційної культури, істотно вплинувши на характер освітнього середовища в багатьох країнах світу. У даний момент у всьому світі відбувається розвиток спектру освітніх послуг для забезпечення дистанційних освітніх технологій, що характеризується величезним числом здобувачів освіти, кількістю залучених освітніх установ, розмірами і складністю інфраструктури, масштабами фінансування, підключенням наукомістких сервісів та ін.

По-друге, карантинні заходи через COVID-19, запроваджені з 2019 року і навчання в умовах ізоляції стало викликом для усіх учасників освітнього процесу закладів вищої освіти. Ця подія зумовила потребу внесення змін до низки нормативно-правових актів, а також прийняття нових, які б урегулювали освітній процес у закладах освіти у таких умовах. Так, листом МОН від 11.03.2020 року МОН рекомендувало розробити заходи щодо забезпечення реалізації освітнього процесу за допомогою дистанційних технологій. Через закриття університетів здобувачі вищої освіти змушені навчатися дистанційно, а освітній процес повністю залежав від мережі Інтернет. У цьому аспекті дистанційне навчання акцентувало створення нових широких можливостей для розв'язання дидактичних завдань, спрямованих на забезпечення якості та ефективності реалізації професійної освіти, серед яких професійна підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої освіти.

По-третє, вважаємо актуальним питання поєднання традиційних класичних і дистанційних методів, засобів навчання, доцільності їх застосування. В освітніх стандартах наголошується на необхідності підготовки студентів до таких видів діяльності як проектно-технологічної, організаційно-управлінської, інноваційної, науково-дослідницької тощо.

Освітня теорія та практика має значні напрацювання з проблеми підготовки майбутніх учителів, формування їхньої педагогічної майстерності, професійної компетентності педагога, модернізації педагогічної освіти (В. Андрущенко, І. Богданова, О. Гузій, М. Євтух, Е. Карпова, Л. Кондрашова, О. Пехота та ін.); наукове обґрунтування дистанційного навчання в закладах вищої освіти значною мірою розвивалося під впливом досліджень О. Андреева, В. Бикова, В. Бондаренка, Кухаренка Н. Морзе, Є. Полат, О. Спіріна, ін.). В останні роки ґрунтовні дослідження здійснені науковцями Ю. Багно (педагогічні аспекти впровадження дистанційного навчання у ЗВО); Л. Волошко (організації самостійної роботи студентів у віртуальному освітньому середовищі), В. Гончарук (інноваційна підготовка майбутніх вчителів у ВНЗ в умовах дистанційного навчання), К. Діян (дистанційне навчання як сучасний формат освіти), Н. Жевакіною (педагогічні умови організації дистанційного навчання студентів гуманітарних спеціальностей у педагогічному університеті) тощо. Проте, питання використання педагогічних умов організації дистанційного навчання у підготовці майбутніх педагогів залишаються недостатньо вивченими.

Вважаємо, що в технологіях дистанційного навчання закладений нереалізований потенціал, що дозволяє підготувати його до перерахованих видів діяльності, стимулювати пізнавальну активність, розвинути здатність до самостійного навчання, виробити навички роботи партнерської взаємодії, сформувати комунікативні навички та навчальну мотивацію в сучасному інформаційному середовищі.

Таким чином, інтенсивно проникаючи в усі рівні сучасної системи освіти, дистанційні освітні технології є провідним інструментом вдосконалення системи освіти у вищих навчальних закладах, що здійснюються у зв'язку зі зміною її цілей і змісту, підвищення якості і доступності для різних категорій людей. Водночас, дослідження в цій галузі фрагментарні, не в повній мірі відображають системне бачення проблеми і вимагають додаткового вивчення.

Це викликало необхідність більш глибокого дослідження визначеної проблеми з урахуванням суперечності: між потребою вузів у зміні змісту і

технологій навчання в освітньому середовищі і відсутністю обґрунтованих педагогічних умов організації дистанційного навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів.

Ураховуючи важливість окресленої проблеми, було обрано тему дослідження «Педагогічні умови організації дистанційного навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів».

Мета дослідження: визначити педагогічні умови організації дистанційного навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів.

Об'єкт дослідження: освітній процес у вищому закладі освіти в умовах дистанційного навчання.

Предмет дослідження: педагогічні умови організації дистанційного навчання майбутніх педагогів.

Завдання дослідження:

1. Виокремити соціально-економічні передумови впровадження дистанційного навчання.
2. Схарактеризувати досвід впровадження дистанційного навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів.
3. Обґрунтувати модель організації дистанційного навчання в умовах закладу вищої освіти.
4. Визначити педагогічні умови організації дистанційного навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань було використано такі методи:

– *загальнонаукові:* аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, моделювання, термінологічний аналіз для уточнення сутності понять «дистанційна освіта», «змішане навчання», «інформаційно-комунікаційна компетентність», «готовність викладачів до впровадження дистанційного навчання»;

– *конкретно-наукові:* вивчення та аналіз літератури з теорії та практики організації дистанційного навчання з метою визначення ступеня розробленості

проблеми дослідження, аналіз основних понять дослідження; методи порівняння, систематизації, проектування;

- *емпіричні*: спостереження, опитування, метод порівняльного аналізу сайтів для організації дистанційного навчання здобувачів освіти.

Методологічною основою дослідження є положення теорії педагогічних систем і теорії неперервної професійної освіти (Ю. Бабанський, В. Беспалько, Н. Ничкало, В. Олійник та ін.), педагогіки вищої школи (А. Алексюк, В. Краєвський, В. Лозова, С. Сисоєва, В. Сластьонін, А. Хуторської, Д. Чернілевський та ін.), положення сучасної теорії цілісного процесу навчання як активної взаємодії педагога та учнів (Ю. Бабанський, В. Беспалько, Н. Волкова та ін.), наукові узагальнення щодо структури педагогічної діяльності та специфіки професійної праці вчителя (Н. Амінов, В. Беспалько, Н. Крюкова, Н. Кузьміна, Л. Рувінський, С. Сисоєва та ін.), положення теорії дистанційного навчання (О. Андреєв, В. Волов, В. Кухаренко, О. Околелов, В. Олійник, Є. Полат, П. Стефаненко). Дослідження спирається на нормативну базу освітньої галузі України, закріплену в Конституції України, Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні, документах міжнародних організацій і нормативно-правових актів щодо вищої освіти та дистанційного навчання в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

- уточнено зміст поняття «дистанційне навчання»;
- теоретично обґрунтовано соціально-економічні передумови впровадження дистанційної освіти;
- обґрунтовано модель організації дистанційного навчання в умовах вищого педагогічного закладу освіти, до якої входять такі компоненти як мета, принципи, зміст, методи, форми, засоби навчання та етапи організації дистанційного навчання;
- визначено педагогічні умови організації дистанційного навчання;

– подальший розвиток й конкретизація набули уявлення про готовність викладачів до впровадження дистанційної освіти та інформаційно-комунікаційну компетентність.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці методичних рекомендацій для викладачів щодо підготовки навчального заняття у формі вебінару та щодо створення портфоліо майбутніх педагогів, їх готовності до впровадження в освітній процес педагогічного закладу вищої освіти, для підготовки науково-методичного забезпечення дистанційного навчання студентів різних спеціальностей у педагогічних ЗВО, для підготовки тьюторів, керівників підрозділів системи дистанційного навчання в закладах освіти, у самоосвітній діяльності студентів та викладачів вищих педагогічних навчальних закладів.

Апробація отриманих результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорювались на засіданнях кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи, а також під час виступів на науково-практичних конференціях: V Міжнародній науково-практичній конференції для студентів і молодих вчених «Європейський університет: імідж, мобільність та соціальні перспективи» у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка (Суми, 19 – 20 травня 2021 р.), II Всеукраїнському науковому семінарі з міжнародною участю «Педагогіка В. О. Сухомлинського: діалог із сучасністю» (Суми, 5 жовтня 2021 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи» (Суми, 16 – 17 листопада 2021 р.).

Основні положення роботи висвітлено в таких публікаціях:

1. Chekurina I. Monitoring as a assessing method safety of the educational environment of the modern higher educational institution // Європейський університет: імідж, мобільність та соціальні перспективи: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції для студентів та молодих учених (19 – 20 травня 2021 року, м. Суми). – Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. – С. 68-69.
2. Довгополова Г.Г. Поняття про інформаційну компетентність викладача /

Г.Г. Довгополова, І.О.Чекуріна // Освіта для ХХІ століття: виклики, проблеми, перспективи: Матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції (16 – 17 листопада 2021 року, м.Суми). – Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2021.

3. Чекуріна І.О. Соціально-економічні передумови впровадження дистанційного навчання / І.О.Чекуріна // Магістр: збірник наукових праць молодих вчених / Гол. ред. О.Г.Козлова. – Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2021. – С. 43-44.

Структура та обсяг роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує 135 найменувань. Подано 3 таблиці, 8 рисунків. Повний обсяг тексту роботи – 95 сторінок. Основний зміст викладено на 66 сторінках.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

1.1. Соціально-економічні передумови впровадження дистанційного навчання в закладах вищої освіти

Закриття закладів дошкільної, загальної середньої та вищої освіти через стримування поширення пандемії COVID-19 у 191 країні світу призвело до того, що 1,57 млрд. учнів і студентів (90 % світового контингенту) були змушені навчатися дистанційно. З одного боку, така ситуація зберігала людей від ризику захворіти на COVID-19. З іншого, карантин викликав нові виклики перед закладами освіти, а також органами управління освітою на місцевому і національному рівнях [76].

Постали такі виклики як, організація ефективного дистанційного або змішаного навчання, адаптація освітньої політики до вимог сьогодення, посилення фінансового забезпечення закладів освіти, модернізація їх матеріально-технічної бази тощо.

Одним із сучасних напрямків розвитку й удосконалювання системи освіти на всіх рівнях є використання інноваційних педагогічних технологій на базі комп'ютерних телекомунікацій. Активно цей процес здійснюється в системі дистанційного навчання як перехід до поступового удосконалення навчально-інформаційної діяльності зв'язаний з характерними концептуальними принципами дистанційного навчання, що дозволяють назвати його комплексом технологій 21-го століття. На думку освітніх експертів, основним принципом такого навчання стане орієнтація на особистість та її потреби [60].

Інформатизація українського суспільства передбачає випереджальний розвиток галузі професійно-технічної освіти, де в основному, формується кадровий фундамент соціально-економічного прогресу, закладається майбутнє досягнень і розвитку суспільства в цілому [28].

Наразі є необхідність у створенні певної інформаційної системи, когнітивної інфраструктури, яка забезпечуватиме трансляцію потреб виробництва в систему освіти, буде спонукати її до формування змісту нових ідей і знань відповідно до потреб сучасності [21].

Нові технології навчання ґрунтуються на відповідних законодавчих актах: Закон України «Про Національну програму інформатизації» [86], Указ Президента «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» [83], розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» [87] тощо.

Серед важливих передумов впровадження системи дистанційного навчання освіти в різні країни в закладах вищої освіти зазначено такі [58, 180]:

- поліпшення якості навчання;
- потреба студентів у вдосконаленні знань, умінь та навичок;
- переваги нових інноваційних педагогічних технологій;
- зростаючий попит на нову форму навчання;
- можливість постійної взаємодії викладачів та студентів;
- скорочення витрат на реорганізацію освіти;
- зменшення штату адміністративного персоналу.

Як наслідок, зазначених передумов – в кінці 1997 року в 108 країнах світу діяло близько 1100 навчальних закладів, що мали форму дистанційного навчання. Кількість тих, хто отримав вищу освіту, в 1997 р. навчання, складала близько 51 млн. фахівців, в 2000 р. – 90 млн., а за прогнозами на 2024 р. 120 млн. фахівців, але, у результаті поширення світом коронавірусної хвороби SARS-CoV-2, яка у 2020 році охопила увесь світ ця цифра перевищує 660 млн фахівців.

У нашій країні суттєвими передумовами дистанційного навчання стала Концепції розвитку дистанційної освіти (2000) [53], в якій наголошувалось на тому, що розвиток системи освіти в Україні має сприяти оновленню змісту навчання і методів викладання. Такі напрямки реформи почав здійснювати Український центр дистанційної освіти (сьогодні – Український інститут

інформаційних технологій в освіті) з 2001 року. [123]. Також вдосконалення та адаптація української освіти до стандартів Євросоюзу також сприяє впровадженню дистанційного навчання в українських ЗВО [18].

Бурхливий розвиток новітніх технологій розширює можливості для всіх учасників освітнього процесу щодо упровадження в форми, методи та засоби дидактичного процесу технологій дистанційного навчання. Сучасні тенденції підготовки конкурентоспроможних фахівців у закладах вищої освіти відображенні в документах: закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, Професійний стандарт «Вчитель початкової школи закладу загальної середньої освіти», Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні тощо [1].

Вважаємо, що в системі вищої педагогічної освіти ця проблема постає особливо гостро, адже майбутній педагог має бути здатним адаптувати учнів до соціального середовища та співіснування в нових реаліях соціуму, бути компетентним в нових інноваціях, займати активну соціальну позицію, соціально активним. У зв'язку з цим, у педагогічній спільноті виникають запитання, як саме реалізувати після запровадження карантину в Україні та організації освітнього процесу засоби дистанційного навчання. Система освіти потребує нових підходів до підготовки майбутніх спеціалістів, які володіють теоретичними знаннями з фаху і практичними вміннями [3].

1.2. Дистанційне навчання: поняття, теорії, моделі

У науковій літературі немає однозначного визначення «дистанційне навчання» та його змісту. Окремі дослідники розглядають дистанційне навчання як «...систему, що включає проєктування, організацію та проведення освітнього процесу, за якої його учасники взаємодіють між собою через комплекс освітніх технологій навчання в умовах часового та просторового поділу суб'єктів навчання» [71]. Деякі з авторів наголошують на тому, що дистанційне навчання

- це технологія цілеспрямованого й методично організованого керівництва навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів освіти, які проживають на відстані від закладу освіти [20]. В. Биков визначає, що *дистанційне навчання* – форма організації й реалізації освітнього процесу, за якою його учасники здійснюють навчальну взаємодію принципово і переважно екстериторіально (на відстані, що не дає змоги і не передбачає безпосередньої навчальної взаємодії учасників «віч-на-віч», коли учасники територіально перебувають за межами можливої безпосередньої навчальної взаємодії, і коли у процесі навчання їхня особиста присутність у навчальних приміщеннях закладу не є обов’язковою) [112].

Ми поділяємо думку О. Цюняк в тому, що дистанційне навчання – це нова, специфічна форма навчання, основою якої є самостійна робота здобувачів освіти та широке застосування сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій, які дозволяють навчатися на відстані [122]. На думку В. Гончарук «Дистанційне навчання - індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається переважно за опосередкованою взаємодією віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [21, 89]. Вважаємо, що головною метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг засобами використання у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми ступенями відповідно до державних стандартів освіти і за певними програмами.

За таких умов функції і діяльність викладача змінюються з екстенсивної моделі, що зводиться до передачі студенту певного обсягу готових знань, на інтенсивну модель, в основі якої лежить формування здатності до самоосвіти, розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця [21].

Ключовим напрямом сучасної державної освітньої політики, згідно з проєктом Національної стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року, є інформатизація освіти, удосконалення бібліотечного та інформаційно-

ресурсного забезпечення освіти і науки. М.З. Згуровський зауважував, що однією з найбільш характерних освітніх технологій із точки зору застосування інформаційних мереж є *дистанційне навчання* [39].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 167-р. схвалено Концепцію розвитку цифрових компетентностей, де визначена необхідність забезпечення готовності суспільства до процесів глобальної цифрової економіки, опанування ключових комбінацій знань, умінь та навичок, способів мислення, поглядів у сфері інформаційно- комунікаційних та цифрових технологій [54]. Цифрова грамотність (або цифрова компетентність) визнана ЄС однією з ключових для повноцінного життя та діяльності людини, тому в Законі України «Про освіту» визнано інформаційно- комунікаційну компетентність як одну із ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності [45].

Отже, дистанційне навчання – це різновид навчання, за яким учасники та організатори освітнього процесу здійснюють переважно індивідуалізовану взаємодію як асинхронно, так і синхронно у часі, переважно й принципово використовуючи електронні засоби навчання, комп'ютерні мережі Інтернет, медіа навчальні засоби та інформаційно-комунікаційні технології [21].

На основі зазначених узагальнень, за робоче визначення ми вважаємо наступне: *дистанційне навчання* – це різновид навчання, за яким учасники освітнього процесу здійснюють переважно індивідуалізовану взаємодію як асинхронно, так і синхронно у часі, використовуючи електронні засоби навчання, основою якого є самостійна робота здобувачів освіти, що дозволяє навчатись за індивідуальною освітньою траєкторією.

Засновником дистанційного навчання вважають Ісаака Пітмана, який у 1840 році започаткував навчання студентів стенографії за допомогою поштових відправлень з Лондона. Студенти переписувались з викладачами за методом «стенограми Пітмана», виконували навчальні завдання і надсилали свої роботи.

Вперше можливість отримати вищу освіту, не знаходячись в університеті, з'явилась в 1858 р. у Лондонському університеті, коли студентам дозволили

складання іспитів та заліків для отримання академічних ступенів більшості спеціальностей. Першим закладом, що розпочав використовувати дистанційне навчання, був Берлінський інститут вивчення іноземних мов. Його створили дослідники Ч. Тусен і Г. Ланченштейдт у 1856 р. і навчання відбувалося в ньому за перепискою і отримало назву «кореспондентського навчання» [44]. Дистанційне навчання розповсюджувалось завдяки масовому поширенню телефонного, телеграфного, поштового зв'язку, телебачення та радіо.

«Дистанційне навчання», як термін, було офіційно визнано у 1982 р., коли Міжнародна рада з кореспондентської освіти змінила свою назву на Міжнародну раду з дистанційного навчання.

У 1987 році, в США «Асоціація дистанційного навчання», своєю головною метою проголошує розробку загальної стратегії та сприяння створенню нових технологій дистанційної освіти, що дозволять реалізовувати дистанційне навчання через Інтернет (80% національних закладів мають доступ до мережі Інтернет). На основі цієї мети сучасна університетська освіта США включає чотири моделі дистанційного навчання:

- сегментна модель, програми дистанційного навчання якої впроваджуються в навчальні плани традиційних закладів освіти;
- вебінарна модель дистанційного навчання, яка характеризується особливістю, коли комерційні провайдери дистанційного навчання, співпрацюючи з закладами освіти, надають свої веб-платформи для споживачів дистанційних курсів, допомагаючи в розробці змісту відповідного дистанційного курсу;
- віртуально-університетська модель дистанційного навчання, що пов'язана з виникненням віртуальних університетів, які є провайдерами програм дистанційного навчання на національному рівні;
- корпоративно-провайдерська модель дистанційного навчання відображається тим, що корпоративними провайдерами є компанії, які пропонують дистанційні курси з метою підвищення кваліфікації власних працівників [9].

Дослідники Г. Козлакова [50] та О. Муковіз [69] пропонують таку класифікацію моделей дистанційного навчання:

1) *мультимедійна модель*, яка передбачає застосування різних засобів навчання (друковані засоби, комп'ютерні програми на різних носіях, аудіо- і відеозаписи);

2) *гіпермедійна модель*, що передбачає використання нових інформаційних технологій з домінуючою роллю комп'ютерних телекомунікацій;

3) *модель віртуального університету*, з наявністю навчального сервера, спроможного «розширити стіни самого університету» (у віртуальних аудиторіях можна як послухати лекцію так і виконати лабораторну роботу на віртуальному стенді, а також знайти засоби для проєктування, виконання розрахунків, моделювання спроектованого пристрою) [36].

В освітніх колах розповсюджена класифікація моделей дистанційного навчання за Є. Полат (Рис. 1.1.) [82, 80-82]: навчання по типу екстернату, університетське навчання, навчання засноване на співробітництві декількох учбових закладів, навчання в спеціалізованих учбових закладах, автономні навчальні системи, неформальне, інтегроване дистанційне навчання на основі мультимедійних програм.



Рис. 1.1. Моделі дистанційного навчання за Є. Полат.

В усіх цих моделях використовуються різноманітні традиційні засоби й нові засоби інформаційно- комунікаційних технологій: телебачення, відеозапис, друковані посібники, комп'ютерні телекомунікації тощо.

1.3. Досвід впровадження дистанційного навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів

Технології дистанційного навчання використовуються в підготовці майбутніх педагогів під час організації та проведення навчальних занять (лекцій, семінарів, практичних занять, лабораторних занять, консультацій, інших) та самостійної роботи. Лекції, семінари та консультації можуть проводитися зі здобувачами вищої освіти віддалено двома шляхами:

- засобами синхронної взаємодії між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої всі учасники одночасно перебувають у веб-середовищі дистанційного навчання: чат, аудіо-, відеоконференції, соціальні мережі тощо;
- засобами асинхронної взаємодії між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому електронну пошту, форум, соціальні мережі тощо [52] .

Центр, який координує роботу учасників освітнього процесу - це платформа дистанційного навчання, в якій викладач створює загальний курс з визначеної дисципліни, використовує мультимедійні ресурси, консультації, орієнтує його до потреб та здібностей кожного студента, та реалізовує супровід процесу навчання студентів. Здобувачі освіти мають можливість завантажувати навчальний зміст з мережі, виконувати вправи, здійснювати самооцінку, спостерігаючи за своїм прогресом. Викладачі та здобувачі освіти можуть спілкуватись індивідуально або в групі, обговорювати питання, що викликають складнощі. Забезпечує обслуговування такої системи адміністратор, який керує доступами викладачів і студентів, створює зв'язки із зовнішніми інформаційними системами (адміністративними документами, каталогами, педагогічними ресурсами тощо).

Дистанційний курс - це комплекс навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених у віртуальному навчальному середовищі для організації дистанційного навчання на основі інформаційних і комунікаційних технологій [60].

Основними елементами дистанційного курсу є: система навчально-методичних матеріалів; система освітніх послуг. Така система містить: структуровані електронні інтерактивні навчальні матеріали, що розміщені у віртуальному навчальному середовищі; роздруковані матеріали (навчальний посібник, опорний конспект або робочий зошит, методичні рекомендації); додаткові навчальні засоби та носії навчальної інформації за необхідністю [60].

Існує значне число e-learning платформ для організації електронного навчання, які поділяються на дві великі категорії: з закритим кодом (комерційні); відкритим кодом (поширюються безкоштовно) [75, 27-28]. На сьогодні в Україні найбільш розповсюдженими платформами є такі як: платформа «Moodle», платформа «Google classroom», «Human школа» тощо. У Сумському Державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка централізовано використовується віртуальне навчальне середовище Moodle (Модульна Об'єктно Орієнтована Навчальна Система), що є пакетом програмного забезпечення для створення курсів дистанційного навчання та web-сайтів. Moodle - одна з найбільш популярних систем управління навчанням (LMS – Learning Management System).

Зазначимо лише деякі переваги даної платформи, які виділяє В. Кухаренко:

- середовище спроектоване з урахуванням досягнень сучасної педагогіки (акцент на взаємодію між студентами, здійснення обговорень);
- придатне як для дистанційного навчання, так і для очного (запис на курси, розклади, журнал, виступає допоміжним);
- простий, ефективний, сумісний web-інтерфейс;
- мінімальне втручання адміністратора при збереженні високої безпеки;
- студенти можуть редагувати свої профілі (фотографії, особисті дані, реквізити);

- кожен користувач може вказати свій локальний час, при цьому всі дати в системі будуть переведені для нього в місцевий час (час повідомлень у форумах, терміни виконання завдань і т. д.);
- підтримуються різні структури курсів: тижневий, форум, тематичний;
- різноманітний набір модулів-складових для курсів - Форум, Зошит, Тест, Ресурс, Опитування, Анкета, Домашнє Завдання;
- всі оцінки (з Форумів, Робочих зошитів, Тестів і Завдань) можуть бути зібрані на одній сторінці (або у вигляді файлу).

Особливої уваги заслуговує питання застосування різних цифрових інструментів у процесі навчання, яким довелось навчатись вчителям і викладачам різних ступенів освіти. Розглянемо їх детальніше (за матеріалами дистанційного курсу «Цифрові інструменти формування оцінювання» [121] (Табл. 1.1.).

Таблиця 1.1.

Цифрові ресурси для онлайн навчання

1. Ресурси та додатки, що дозволяють спільно обговорювати ідеї в режимі онлайн	онлайн дошки (https://padlet.com/ , http://en.linoit.com/); онлайн документи (https://drive.google.com , https://onedrive.live.com); карти знань (https://www.lucidchart.com , https://bubbl.us/ , https://coggle.it/ , додатки MindMeister, Mindomo тощо); сервіси для проведення мозкових штурмів (https://www.stormboard.com/ , додатки Solo Brainstorming App, Idea Manager - Your Brainstorming Buddy, Brainstormer - Ideas Generator by Brainstorming, Brainstorm тощо.
2. Ресурси та додатки, що дозволяють створювати інтерактивні вправи, ребуси, кросворди, робочі аркуші	(https://learningapps.org/ , http://miksike.net.ua/ , https://www.studystack.com/ , http://rebus1.com/ua/ , http://www.classtools.net/ , https://www.wixie.com/ , https://app.wizer.me/ тощо); використовувати готові інтерактивні вправи та ігри (https://learning.ua/ , https://miyklas.com.ua , https://vchy.com.ua , https://novashkola.ua/ , https://www.edera.com/ тощо).

3. Ресурси та додатки, що дозволяють створювати онлайнві форми оцінювання (анкети, тести, вікторини)	https://www.google.com/intl/uk-UA/forms/about/ , https://plickers.com/ , https://quizizz.com/ , https://www.quizalize.com/ , http://www.triventy.com/ https://goformative.com/ , https://kahoot.com , https://www.classtime.com/uk/ , https://www.quizalize.com/ , https://socrative.com/ , http://lectureracing.com , https://panel.genial.ly/ , https://doodle.com/ тощо.
4. Ресурси, що дозволяють створювати та використовувати: блоги	блоги (https://www.blogger.com , https://wordpress.com тощо); щоденники (http://dayoneapp.com/); календарі та планувальники (https://calendar.google.com , https://evernote.com/intl/ru/ , https://trello.com/ тощо).

У той же час, поява настільки широкого спектру цифрових технологій спричинила складності щодо їх вибору для застосування в освітньому процесі. Щоб краще розумітися на технологіях та інтегрувати їх у освітній процес можна використовувати принципи, за якими Алан Керрінгтон - австралійський професор та розробник Педагогічного колеса, пропонує відбирати онлайн застосунки (applications) [79]. Автор дотримується тієї думки, що цифрові технології спроможні компенсувати недоліки аудиторних занять і всі діджитал програми, які розроблені на платформах Google та Apple можна розподілити за рівнями когнітивних навичок, які вони тренують. Опанування кожного застосунку може відбуватися учнями самостійно вдома або під час виконання групових завдань.

У нашому дослідженні враховуємо погляд А. Прокопенко стосовно відокремлення критеріїв для визначення найкращого електронного сервісу [84].

1. Мультифункціональність - наявність у цифрового інструменту декількох функцій, що дозволяє при командній роботі використовувати його різними способами.

2. Уніфікація - забезпечення взаємодії комп'ютерних програм і пристроїв, доступність та нескладна навігація.

3. Локальність і конфіденційність. Співпраця команд має здійснюватися в локальній мережі, коли учасники команди можуть вести приватні розмови або працювали над власними проєктами.

За результатами опитування серед викладачів Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка найбільш розповсюдженими виявились такі програми як ZOOM, онлайн дошки Miro, Padlet, конструктори навчальних завдань Mentimeter, Kahoot тощо (Рис.1.2.).

Напишіть цифрові інструменти, які Ви можете використовувати в навчанні і викладанні.



Рис. 1.2. Результати опитування викладачів Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

З'явився особливий різновид інтернет-заняття, який став важливою формою дистанційного навчання – це вебінар. Найрозповсюджені сервіси для проведення вебінарів стали ZOOM, Google Meet, що дозволяють розширити можливості проведення аудиторних занять, залучаючи до них студентів із різних країн світу. На вебінарах можна демонструвати он-лайн-презентації, сумісно працювати з документами й додатками, синхронно переглядати сайти, відеофайли й зображення, створювати мультимедійні презентації тощо. Стає можливим проводити онлайн зустрічі для співпраці викладачів та студентів у режимі реального часу через Інтернет. В освітньому процесі в ЗВО використовуються також хмарні технології, які надають користувачам Інтернету доступ до

комп'ютерних ресурсів сервера і використання програмного забезпечення, як онлайн-сервісу на основі потужності віддаленого сервера.

Новим форматом отримання і розповсюдження навчальної інформації є використання каналу YouTube з метою створення відеолекцій, відеоінструкцій тощо [122]. Щодо застосування відеоресурсів в освітньому процесі залежно від технології запису виділяють наступні типи відео для дистанційного навчання [42]:

1. Відеозапис лектора («інформаційна розповідь»).
2. Відеозапис «офлайн» лекції (запис традиційної лекції в аудиторії, де проходить заняття зі студентами).
3. Відеолекція-інтерв'ю (запис інтерв'ю з лектором).
4. Студійна відеолекція (запис постановочної лекції в студії).
5. Слайд-лекція, відеолекція, записана на відеокамеру або записана з екрану монітора засобами спеціальних програм захоплення відеозображення (такі лекції характеризуються повною відсутністю візуально-психологічного контакту з лектором, але обов'язково супроводжуються закадровим голосом диктора).
6. Відеозапис вебінара.
7. Інтерактивна відеолекція, яка містить завдання для самостійної роботи та інтерактивні візуальні елементи (гіперпосилання, вікна з матеріалом тощо).
8. Мультимедійна відеолекція, що знята у студії і містить складні спецефекти: вирізання фону, використання 2D і 3D-анімації, мультиплікаційні слайди, скрінкасти, інфографіку (схеми, графіки і гістограми).
9. Навчальні фільми.
10. Відеодемонстрування навчальних матеріалів і виконання дій або технологічних операцій.
11. Відеоінструкція (з поясненнями від тьютора/викладача) до виконання практичних або лабораторних робіт.

Окреме значення в підготовці сучасних фахівців мають відкриті онлайн-курси.

Викладачі успішно включають в свої силабуси відкриті онлайн-курси таких платформ, як Prometheus, EdEra, Coursera, edX, VUMonline, тощо. Головна умова - щоб знання й навички, що формуються під час проходження певного онлайн-курсу чи його частин, були взаємопов'язані з очікуваними результатами навчання дисципліни та перевірялись у підсумковому оцінюванні.

Визначають такі варіанти застосування онлайн-курсів при викладанні дисципліни [91]:

- онлайн-курс як окреме завдання, що зараховується за наявністю сертифікату (для коротких онлайн курсів);
- окремі уроки (модулі, теми) онлайн-курсу, як завдання для самопідготовки, з подальшим опрацюванням у процесі навчання з викладачем.

Для успішного завершення курсу бажано проходити онлайн-курс із супроводом викладача, який може надати додаткові пояснення, теоретичний та ілюстрований матеріал, надати індивідуальні консультації.

Зокрема, для майбутніх педагогів можна використовувати такі сучасні онлайн курси: «Наука про навчання: що має знати кожен вчитель?» (Prometheus), «Навчаємось вчитись: потужні розумові інструменти для опанування складних предметів» (Prometheus), «Стартуємо до успішної школи» (Prometheus), «Бери й роби». Змішане та дистанційне навчання» (EdEra), «Опануємо змішане навчання» (EdEra), «Онлайн-курс для вчителів початкової школи» (EdEra).

У процесі організації дистанційної освіти важливого значення набувають професійні якості та нові функції викладачів, оскільки процес організації дистанційного навчання суттєво відрізняється від традиційних форм педагогічної діяльності [7]. На цих відмінностях ми зупинимось в розділі 2. Важливою особливістю є також зростання значення самостійної роботи студентів та зміна традиційного статусу викладача, який бере на себе функцію консультанта освітнього процесу. Серйозні ризики зниження показників якості освіти можуть виникнути за причин недотримання відповідних вимог, насамперед при відсутності належного зворотного зв'язку між викладачем і студентами, а також порушення правил академічної доброчесності студентами.

Досліджуючи педагогічні джерела, ми з'ясували що в нових умовах істотно змінюється роль викладача – переважають ролі тьютора, автора курсу, консультанта або мотиватора (Рис. 1.3.) [32].

Викладач-мотиватор, переважно формує соціальні установки, інтереси та потреби щодо здійснення освітньої діяльності із використанням дистанційних технологій навчання.

Викладач-тьютор супроводжує здобувачів освіти в інформаційному просторі і є однією з головних ролей у системі дистанційного навчання під час самостійної роботи. Він забезпечує використання слухачами різних блоків дидактичної підсистеми дистанційної освіти і роз'яснює незрозумілі аспекти [60].

Викладач як автор курсу проєктує, створює навчально-методичний комплект, вміє конструювати зміст навчального матеріалу, розробляти навчально-методичну інформацію для віртуального освітнього середовища з використанням цифрових ресурсів.

Викладач-консультант надає індивідуальну консультативну допомогу здобувачам освіти на очних зустрічах та дистанційно.

Організовує безпечний комфортний віртуальний простір через форми практичного та теоретичного навчання, самостійну роботу учнів через відеоконференції, відеолекції та відеосемінари, чати та форуми - це *викладач-організатор*. Визначені ролі викладача в системі дистанційного навчання виконуються в сукупності, що забезпечує ефективність самостійної роботи здобувачів освіти.



Рис.1.3. Ролі викладача в дистанційній освіті

У цілому, дистанційна організація процесу навчання безперечно має низку переваг порівняно з традиційною формою. Насамперед, експерти наголошують на гнучкості та автономності навчального графіку дистанційної освіти, оскільки студенти не обмежені місцем, можуть планувати зручний для них час і індивідуальний темп заняття. Значною перевагою також є те, що наявна можливість повернутися до архіву занять, повідомлень у чаті. Окрім цього, важливими перевагами є також інтерактивність, мобільність, технологічність дистанційного освітнього процесу, можливість реалізації індивідуального підходу, вияву креативності [70;77]. Освіта стає доступною для таких категорій осіб, як військовослужбовці, територіально віддалені слухачі, жінки, що перебувають у декретній відпустці, особи з фізичними вадами, ті, хто поєднує навчання й роботу [74]. Отже, кількість здобувачів освіти збільшується.

Більш низька вартість освіти у порівнянні з традиційною, а отже більша доступність у фінансовому плані - ще один плюс на рахунок дистанційної освіти. Вартість навчання залежить від конкретного вузу, але в основному ця сума може конкурувати тільки з заочною формою, хоча все одно вона буде нижче на 10-30% [61].

На думку В. Кухаренко *дистанційне навчання* є формою майбутнього і має такі переваги як: асинхронність, ефективний інформаційний доступ, зменшення соціальної дистанції. Ці особливості повинні безумовно відбиватися у організаційних і змістовних змінах, тому висувуються певні вимоги до викладацького складу щодо розробки цілеспрямованої системи засобів формування самостійного мислення і здатності до діяльності, а також до результативного спілкування у навчальній діяльності. Добре організоване дистанційне навчання дає можливість і студенту, і викладачу відчувати себе особистістю [60].

Водночас, незважаючи на позитивні фактори, дистанційне навчання не спроможне повністю компенсувати взаємодію між педагогами та студентами, забезпечити формування необхідних компетенцій. Особливі складнощі для студентів виникають під час практичної підготовки, метою якої є формування у

практичних умінь та досвіду. Також відсутня можливість негайного практичного застосування отриманих знань із наступним обговоренням виниклих питань з викладачем і пояснення ситуації на конкретних прикладах [26]. У педагогічній взаємодії важливий емоційний контакт, який втрачається в онлайн-режимі. Багатьом студентам складно опановувати матеріал самостійно, вони не завжди самодисципліновані та свідомі, не вистачає особистісної мотивації, навичок навчатися самостійно. У таких умовах викладачу важко впливати на успішність та мотивацію студентів. Велика кількість навчального часу проводиться перед монітором комп'ютера, що збільшує ризик стресу та перенавантаження як здобувачів освіти, так і викладачів, адже фізичних вправ і прогулянок стає менше [31]. Під час організації та здійснення освітнього процесу як у студентів, так і у викладачів виникають різні психологічні проблеми. Серед них: емоційна напруга, стрес, дратівливість, брак «живого» спілкування та комунікації з оточуючими людьми, самотність, негативний настрій, паніка, тривога [101, 235].

Практичний досвід висвітлює також наступні проблемні аспекти [28]:

- технічні й методичні складнощі щодо використання електронних платформ, потреба в гарній технічній оснащеності;
- достатньо велика затрата часу на розробку дистанційних курсів, перегляд, комплектацію, оновлення дидактичних, електронних, тестових засобів навчання тощо (В. Фещукова);
- складнощі при самостійній реєстрації учасників у системі дистанційного навчання;
- обмежене використання усіх можливостей Web-орієнтованої системи підтримки освітнього процесу Moodle (В. Красовський, О. Зигалова);
- недостатня відповідність організаційно-технічного забезпечення вимогам функціонування електронних платформ;
- відсутність або недосконалість розроблених методик використання ІКТ у освітньому процесі;

- гостра потреба у підготовці викладачів до використання ІКТ у звичайному та дистанційному навчанні;
- стимулювання мотивації педагогів щодо використання ІКТ (вирішення проблеми: курси, майстер-класи, постійне підвищення рівня компетентності викладача, обмін досвідом);
- удосконалення системи контролю і визначення чітких критеріїв для оцінювання в дистанційному освітньому процесі (Б. Третьак, І. Паращук) [14] тощо.

Серед найголовніших недоліків дослідники також визначають некомпетентність педагогів у питанні організації дистанційної освіти з використанням нових інформаційно-комунікаційних технологій [47, 60-62]. А отже, вважаємо, теоретичне вирішення проблеми готовності педагогів до впровадження дистанційного навчання і виділення педагогічних умов його організації сприятиме розв'язанню і деяких інших актуальних практичних питань.

Ми поділяємо думку експертів у тому, що в університеті має бути ґрунтовна система підвищення кваліфікації викладачів на базі відкритих онлайн-курсів та короткотермінових навчальних занять. Адже, є потреба у забезпеченні підготовки фахівців з технології розробки дистанційного курсу, експертизи дистанційного курсу, практикуму тьютора, технології роботи у системі Moodle, хмарних технологій, куратора змісту тощо [60].

Аналізуючи означені переваги та недоліки можна зробити висновок про те, що на сучасному етапі реформування освіти збільшується тенденція в напрямку розвитку змішаного навчання.

Під змішаним навчанням (blended learning) прийнято розуміти об'єднання формальних засобів навчання – роботи в аудиторіях, вивчення теоретичного матеріалу, з неформальними, наприклад, обговоренням за допомогою електронної пошти й інтернет-конференцій. Змішана форма навчання органічно з'єднує в собі як денні, так і дистанційні форми навчання [27].

«Змішане навчання» («blended learning») як поняття вперше сформульовано у «Довіднику змішаного навчання: глобальні перспективи, місцеві проекти» американських учених С. Бонка та С. Грема у 2006 р. [131], де визначено, що змішане навчання об'єднує традиційне навчання (face-to-face instruction) з онлайн навчанням (computer mediated instruction). Згодом, з'явилися нові синонімічні поняття – гібридне («hybrid»), комбіноване («combined»), гнучке («flexible») навчання. Проте, широкого вжитку набуло поняття «змішане навчання» – «blended learning» [41].

У педагогічних джерелах пропонуються такі основні елементи змішаного навчання [130]:

- час (спроможність навчатись у будь-який час, необмеженість за розкладом, семестром або навчальним роком);
- темп (можливість навчатись відповідно власного темпу навчання);
- місце (можливість навчатись в будь-якому місці);
- спосіб навчання (змішане навчання комбінує різні підходи: починаючи з викладання навчальної теми перед групою, продовжуючи організацію роботи в маленьких групах, організацію індивідуальних консультацій, як наживо, так і за допомогою онлайн ресурсів);
- вчитель (викладачі можуть супроводжувати здобувачів наживо або за допомогою онлайн-інструментів) [66].

Змішане навчання складається із трьох етапів:

- дистанційне вивчення теоретичного матеріалу;
- засвоєння практичних аспектів у формі денних занять;
- здача іспиту або виконання випускної роботи.

Технологія організації змішаного навчання здійснюється за такою методикою: в режимі онлайн здобувачі освіти опрацьовують теоретичний матеріал самостійно, занотовують питання щодо нового матеріалу, які потребують роз'яснення педагога; закріплюють інформацію в будь-який зручний для студента час; у режимі офлайн студенти разом з викладачем обговорюють пройдений матеріал в аудиторії, з'ясовують незрозуміле раніше;

педагог використовує різні технології для можливості відтворення інформації студентами [28].

Серед переваг цього виду навчання: зручна автономія учня в навчальній діяльності; безперервність навчальної діяльності; ефективний зворотний зв'язок; зручність і гнучкість; персоналізація; можливість більш об'єктивного оцінювання знань тощо.

Порівняльна характеристика дистанційного й змішаного навчання подана в таблиці (Табл 1.2.) [27].

Таблиця 1.2.

Порівняльна характеристика дистанційного й змішаного навчання

Дистанційне навчання:	Змішане навчання:
– однобічне спілкування; – студент пасивний, не діє, він є стороннім спостерігачем; – структура курсу схована від студента ; – студент сам по собі; – текст лекцій написаний сухо й безособово; – студент майже не застосовує знання й уміння; – завдання даються тільки наприкінці глави; – текст поділений на глави й великі розділи; – контрольних завдань не передбачено; – студент не може одержати відгук про свої успіхи	– двостороннє спілкування; – студент активний, діяльний, залучений у освітній процес; – студент знайомий зі структурою курсу; – студент перебуває під керівництвом; – текст навчального посібника написаний у більш привабливій формі; – студент застосовує набуті знання й навички; – завдання й вправи розміщені по всьому тексту; – текст поділений на невеликі розділи;

	– передбачені контрольні завдання; учень чи студент одержує відгуки про свої успіхи
--	---

Таким чином, сучасний рівень розвитку цифрових технологій остаточно створює форму освіти нового інформаційного століття – дистанційне навчання, у процесі цієї трансформації однією з перспективних і ефективних моделей навчання майбутніх педагогів є змішаний формат дистанційної освіти.

Висновки до розділу 1

Важливою соціально-економічною передумовою запровадження дистанційної освіти в Україні став стрімкий розвиток інформаційних технологій та комп'ютеризація населення, що призвело до зростання попиту на нові, сучасні технології в освіті, що дозволяє здобувачам освіти навчатися на великих відстанях від закладів освіти. Такому критерію відповідає дистанційне навчання, яке було й залишається головним фокусом наукової уваги як за кордоном, так і в нашій країні.

У зв'язку із пандемією COVID-19 дистанційна освіта з інноваційної форми навчання перетворилася на обов'язкову норму для всіх учасників освітнього процесу і на тривалий час зайняла головне місце у всій освітній галузі.

Запровадження системи дистанційного навчання підтверджено й на законодавчому рівні України. Відповідно до Закону України «Про освіту» та Положення про дистанційне навчання, ця форма навчання трактована як індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності здобувача освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Технології дистанційного навчання активно впроваджуються в підготовці майбутніх педагогів під час організації та проведення лекцій, семінарів, практичних занять, лабораторних занять, консультацій та самостійної роботи в синхронному або асинхронному режимах з використанням різноманітних онлайн платформ, інструментів і застосунків.

Перевагами дистанційної освіти є її гнучкість, доступність, можливість індивідуального підходу, інтерактивність, мобільність, технологічність тощо.

Водночас, серед недоліків є обмежене відпрацювання практичних навичок, недостатня кількість емоційного контакту, якого позбавлений онлайн-режимі, необхідна наявність у здобувачів освіти розвинених навичок для самостійної роботи і мотивації до самонавчання. Також, віртуальне навчання додає низки

психологічних проблем, технічних й методичних складнощів щодо використання електронними засобами. Змішане навчання оптимальним шляхом поєднує позитивні ознаки дистанційного і денного навчання, а отже може претендувати на значний попит серед учасників освітнього процесу.

Проведене теоретичне дослідження показало, що визначення ефективних педагогічних умов організації дистанційного навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів є актуальним.

РОЗДІЛ II

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

2.1. Модель організації дистанційного навчання майбутніх педагогів

З метою ефективного впровадження дистанційної освіти в ЗВО необхідний системний підхід, що забезпечує вирішення завдань із технічним, навчально-методичним, кадровим, нормативно-правовим забезпеченням, а також з управлінням освітнього процесу та вдосконаленням всіх компонентів процесу навчання.

Виходячи із завдань дослідження, нами була розроблена модель організації дистанційного навчання в умовах вищого педагогічного закладу освіти (Рис. 2.1.), метою якої є вдосконалення професійної підготовки педагогічних кадрів за умов інформатизації освіти.

Модель включає в себе наступні структурні компоненти:

Розглянемо етапи організації дистанційного навчання. Перший етап - підготовчий, в процесі якого викладачем або тьютором у вступній лекції даються основні орієнтири для студентів при роботі з курсом, пояснюються його цілі, завдання, структура, проводиться ознайомлення з електронним підручником і дистанційною платформою. Другий етап – основний, передбачає самостійне вивчення і засвоєння студентами навчального матеріалу, виконання завдань для самоконтролю, участь в освітніх заходах у синхронному та асинхронному режимах. Третій етап - підсумковий, припускає проведення підсумкових випробувань по всьому курсу в цілому (підведення підсумків навчання, оцінювання його результатів).

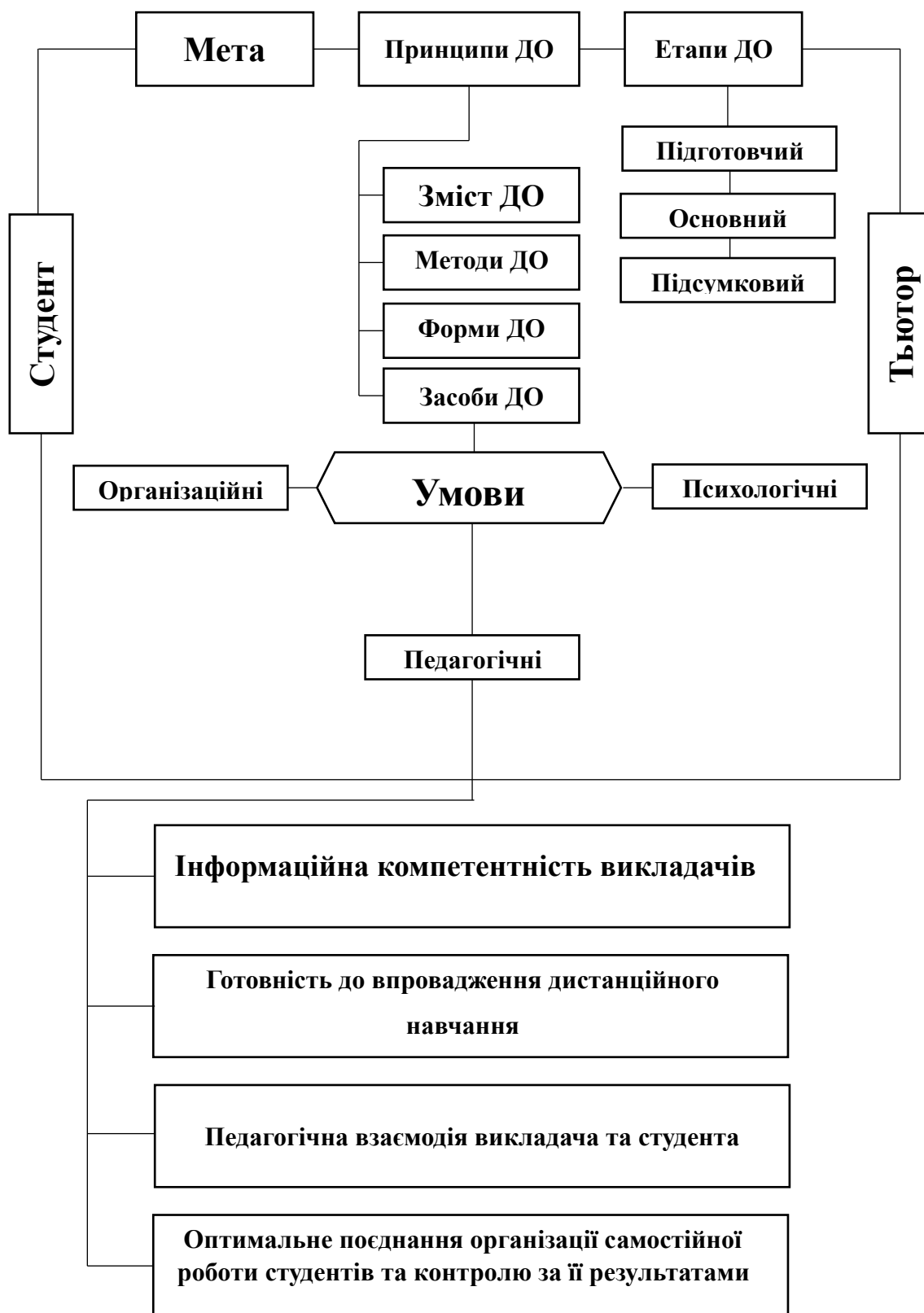


Рис. 2.1 Модель організації дистанційного навчання в умовах педагогічного закладу вищої освіти

Наступний компонент - це зміст освіти. Він передбачає визначення структури, змісту, обсягу навчального матеріалу для здійснення практично-технічної підготовки майбутніх педагогів. Особливість його компоненту - це постійне оновлення, орієнтація на нові відкриття в науці і практиці.

Основні вихідні вимоги до організації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання - це принципи дистанційного навчання. До них відносимо і принципи традиційної освіти [35, 713–714]: принцип науковості, принцип систематичності і послідовності, принцип свідомості й активності, принцип доступності, принцип наочності, принцип індивідуалізації, принцип єдності освітньої, розвивальної та виховної функцій навчання, змісту і методів навчання, принцип міцності знань, принцип зв'язку навчання з практикою. У свою чергу ці класичні принципи для дистанційної форми навчання модифікуються, що обумовлено змінами сучасного інформаційного середовища [48].

Так, наприклад, порівнюючи традиційні дидактичні принципи з особливостями дистанційного навчання О. Рибалко принцип скерованості навчання на розв'язання завдань навчання, виховання і розвитку трансформувала у принцип креативного характеру пізнавальної діяльності [95]. Принцип відповідності фундаментальності освіти пізнавальним потребам того, хто навчається, трансформується у принцип вільного вибору одержуваної інформації шляхом визначеної діяльності. Принцип наочності забезпечується за допомогою принципу віртуалізації освіти та системного структурування інформації, який передбачає використання електронних підручників, символік, інфографіки, відеофільмів, інтерактивних навчальних програм тощо [68]. О.Хуторський пропонує такі принципи дистанційного навчання: створення дистанційної освітньої продукції в досліджуваних предметах і освітніх галузях; відповідності зовнішнього освітнього продукту студента його внутрішнім особистісним потребам; пріоритету діяльнісного змісту перед інформаційним; відповідності освітніх процедур телекомунікаційним формам і технологіям; відкритої комунікації стосовно створюваного дистанційно студентами

освітньої продукції; пріоритету діяльнісних критеріїв оцінки результатів дистанційного навчання перед інформаційними [119].

Всі принципи дистанційної освіти класифікує дослідниця О. Шупта, поділяючи їх на дві групи:

1) це принципи дистанційного навчання, які у традиційній педагогіці не виділялися у принципи, але за дистанційного навчання набули статусу дистанційних принципів через зростання їх значення. Цю групу принципів утворюють діяльність, з формування підтримуючого дружнього середовища, оптимальне сполучення «м'яких» і «твердих» форм керування пізнавальною діяльністю студентів, особистісно-опосередкована взаємодія, індивідуальний підхід до створюваних інтелектуальних продуктів, тих, хто навчається, регламентування навчання.

2) специфічні принципи дистанційного навчання, обумовлені інтенсивним використанням інформаційних технологій. Цю групу складають принципи відкритості комунікативного простору, пріоритету стандартизації, інтерактивності, стартових знань, ідентифікації, педагогічної доцільності застосування засобів нових інформаційних технологій, відкритості та гнучкості навчання [126].

Важливе значення в опануванні змістом освіти і в реалізації сучасних принципів організації дистанційного навчання належить безпосередньо освітньому процесу – взаємопов'язаній і взаємообумовленій діяльності викладачів і студентів, що відбувається у процесі практичної діяльності.

Форми організації дистанційного навчання передбачають визначення способу організації освітнього процесу, який детермінує часовий і організаційний режими навчання, місце його проведення, склад учасників освітнього процесу, характер зовнішнього виявлення функцій викладача та студентів, порядок їх спілкування (синхронний чи асинхронний; безпосередній чи опосередкований) [35, 965].

Дистанційне навчання можливо здійснювати у двох режимах: синхронному (всі учасники перебувають у веб-середовищі) чи асинхронному (в зручний для викладачів та студентів час за графіком).

Синхронний режим передбачає інтерактив, дозволяє співпрацювати в режимі реального часу з можливістю попереднього планування лекційного або практичного заняття. Перевага синхронного режиму в тому, що можна залучати учасників миттєво та у визначений час [59, 120].

Асинхронний – режим може включати записані презентації, такі як слайд-шоу та відео; електронну пошту; дошки для обговорень; групи в соціальних мережах або Viber, аудіо- та відеоуроки (але не обмежуватись ними). За допомогою асинхронного режиму навчання студенти навчаються у власному темпі.

Дистанційне навчання з використанням комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій проявляється у формі телеконференції, чат-заняття, веб-заняття, аудіо-, відеоконференції.

Критерієм вибору форм організації дистанційного навчання є відповідність поставленим методичним цілям, наскільки певний сервіс чи ресурс уможливорює досягнення очікуваних результатів навчання в дистанційному форматі. Перевагу краще надати україномовним ресурсам та таким, що мають зрозумілий інтерфейс [2, 155].

Таким чином, основними формами є :

- телеконференції – e-mail листування, що базується на списках розсилки, як альтернатива звичайному листуванню, можливе досягнення лише базових завдань освіти;
- чат-заняття – навчальні заняття з використанням чат-технологій з обміном невеликими текстовими повідомленнями в реальному часі;
- веб-заняття – узагальнене поняття для дистанційних лекційних або практичних занять у вигляді конференцій, семінарів, ділових ігор, форумів, лабораторних та контрольних робіт, практикумів, онлайн тестувань, опитувань та інших форм навчальних занять [116].

Методи дистанційного навчання пов'язують заплановану мету і кінцевий результат професійної підготовки майбутніх учителів. Сюди входять методи організації і здійснення навчальної діяльності, методи стимулювання і мотивації, методи контролю, аналізу та оцінювання результатів навчання. Зокрема, вважаємо за доцільне використання активних та інтерактивних методів навчання, які активізують пізнавальну мотивацію, уміння й здібності учнів самостійно розв'язувати теоретичні й практичні задачі [19]. За А. Смолкіним активні методи навчання – це спосіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які спонукають до активної розумової та практичної діяльності в процесі оволодіння матеріалом, коли активний не лише викладач, але й студенти [105]. Методи активного навчання він поділяє на неімітаційні (проблемні лекції, лекції із запрограмованими помилками, лекції-конференції, евристичні бесіди, семінари, навчальні дискусії, самостійна робота з літературою) та імітаційні, до яких, у свою чергу, включає дві групи: ігрові (ділова гра, рольова гра, тренінг, педагогічні ситуації, педагогічні задачі) та неігрові (аналіз конкретних ситуацій, колективна, мислиннєва діяльність).

Інтерактивні технології (за Т. Сердюк) – це «дидактичні технології, що характеризуються досягненням запланованих педагогічних результатів шляхом організації та здійснення активної навчальної взаємодії суб'єкта навчально-виховного процесу з навчальним середовищем» [99]. Інтерактивне навчання засноване на взаємодії всіх учасників, до якого відноситься колективне, кооперативне навчання, навчання в співпраці.

Інтерактивна взаємодія студентів з викладачем та групою можлива через використання таких комунікацій як вебінари, форуми, чати, скайп-лекції та через спільне виконання навчальних завдань, генерування ідей, створення групових творчих продуктів. Це такі методи як мозковий штурм, розв'язання проблемних ситуацій, метод «Світове кафе», «Метод Уолта Діснея», метод «Шести капелюхів» тощо. Всі ці методи групової роботи можливо проводити в окремих кімнатах програми ZOOM.

Засоби дистанційного навчання – це всі засоби навчання, технічні або програмні, що використовуються для передачі та засвоєння навчального матеріалу. Засоби визначають за ступенем синхронності та асинхронності, за формою організації навчання (традиційні, дистанційні), за способом комбінування форм організації навчання (засоби обміну повідомленнями, засоби подання навчальних матеріалів, засоби відпрацювання вмінь та навичок, засоби організації спільної роботи, засоби оцінювання навчальних досягнень, організації та управління процесом навчання) [108].

На успішну реалізацію дистанційного навчання в ЗВО є врахування психологічних умов, що формують готовність як педагогічних працівників, так і студентів до віртуального навчання.

При розробці навчально-методичних матеріалів для дистанційного навчання необхідно врахувати психологічні закономірностей сприймання, пам'яті, мислення, уваги, а також вікових особливостей студентів, оскільки пізнавальні процеси студентів безпосередньо впливають на засвоєння навчального матеріалу. [81].

Серед незалежних від особистісних характеристик, які слід враховувати при розробці навчально-методичних матеріалів Є. Підчасов виділяє такі:

- 1) органи чуття мають обмеження у своїй можливості реагувати на інформаційні сигнали, відтак сприймають дозовану кількість повідомлень із навколишнього середовища, і якщо повідомлень багато, то мозок відчуває перенавантаження;
- 2) свідомість людини більшою мірою реагує на нове і несподіване;
- 3) «ефект технічного перенасичення» полягає в неспроможності виконувати одноманітні завдання протягом навіть нетривалого часу, тому іноді непомітно для себе вона змінює задачу, яку розв'язує. Знання таких особливостей сприятиме підвищенню рівня сприйняття і засвоєння навчальної інформації.

На думку Л. Сидорчук [100], масова комп'ютеризація навчання, праці та побуту може змінити характерні ознаки людини, зробити її більш

раціональною, змінити її духовний світ, змусити переоцінити моральні цінності. Тому в процесі проєктування навчання слід враховувати психологічні умови, в центрі яких повинна бути взаємодія між учасниками процесу. У зв'язку з цим для викладацького складу потрібно створити умови для підвищення кваліфікації в галузі організації дистанційного навчання, ефективного використання ІКТ, а також підтримувати мотивацію освітньої діяльності викладача, проводити оцінювання інноваційної діяльності викладачів та створювати ситуації успіху. У студентів також важливо формувати позитивне ставлення до впровадження нових технологій організації навчання, самостійно навчатися індивідуальному режимі з електронними освітніми ресурсами.

Водночас, крім зазначених компонентів моделі організації дистанційної освіти, ми виділили педагогічні умови реалізації освітнього процесу, які будуть позитивно впливати на його результати. Розглянемо докладніше педагогічні умови впровадження дистанційного навчання в ЗВО.

2.2. Педагогічні умови організації дистанційного навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів

У сучасній педагогічній науці існують різні системи оптимізації професійної підготовки, які побудовані на закономірностях послідовного вибору оптимальних варіантів основних компонентів навчання здобувачів освіти – його принципів, змісту, методів, засобів, форм організації й аналізу результатів.

Науковці, які досліджують особливості професійної підготовки майбутніх фахівців у ЗВО застосовують поняття «педагогічні умови» в якості компонента освітнього процесу у вищій школі, розкривають його сутність та особливості у різному контексті в залежності від поставлених завдань.

Вважаємо, формування готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності в системі дистанційного навчання у процесі фахової підготовки,

передбачає визначення певних педагогічних умов, які впливатимуть на ефективність процесу формування зазначеного виду готовності [37].

Незважаючи на те, що предметом значної кількості педагогічних досліджень є педагогічні умови реалізації відповідних процесів, у сучасній науці є певні розбіжності в тлумаченні самого поняття «педагогічна умова».

Умови педагогічні (Pedagogical conditions) – обставини за яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей [104].

Під «педагогічними умовами» О. Федорова розуміє сукупність об'єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних форм та матеріальних можливостей її здійснення, що забезпечують успішне вирішення поставленого завдання [115]. В. Манько педагогічні умови визначає як взаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, яка забезпечує високу результативність освітнього процесу і відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності [64]. Умова як педагогічна категорія є сукупністю чинників суспільного, побутового, прикладного та іншого оточення, що впливають на кого-небудь, що-небудь і створюють середовище, у якому протікає щось [106, 625]. Умова – це те, від чого залежить дещо інше (обумовлене) [43, 707].

В освітньому середовищі умови являють собою якісну характеристику основних факторів, процесів та явищ освітнього середовища, що відображає основні вимоги до організації навчальної діяльності, сукупність об'єктивних можливостей, обставин педагогічного процесу, які цілеспрямовано створюються і реалізуються в освітньому середовищі і сприяють вирішенню поставленої педагогічної проблеми [56, 90-94], комплекс заходів, які дають змогу суттєво підвищити ефективність і результативність освітнього процесу.

Визначають різні класифікації умов: організаційні, педагогічні, дидактичні, психологічні або психолого-педагогічні, організаційно-педагогічні тощо [114].

Організаційні умови спрямовані на вивчення аспектів, що стосуються організації освітнього процесу, наприклад такі: організаційними умовами здійснення освітнього процесу є:

1) управлінські умови (наявність керівного органу, забезпечення функціонування закладу освіти, адаптацію до змін, збереження цілісності його структури тощо.

2) матеріально-технічні умови (науково-методична основа організації освітнього процесу, забезпеченість засобами навчання: науковими, навчальними, навчально-методичними, апаратними, технічними, програмними тощо)

3) кадрові умови (наявність компетентних викладачів, які мають власний досвід професійно-педагогічної діяльності та досвід використання сучасних форм, методів та засобів навчання [62, 99]:

Наявність організаційних умов – важливий елемент функціонування освітнього процесу, водночас, вважаємо, що процес дистанційного навчання неможливий без реалізації низки педагогічних умов.

Ми поділяємо думку В. Хом'юк про те, що педагогічні умови – це обставини, що зумовлюють певний напрям розвитку педагогічного процесу [118].

У межах дослідження *педагогічними умовами організації дистанційного навчання* в процесі підготовки майбутніх педагогів – вважаємо сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, прийомів, засобів педагогічної діяльності, які створюються педагогом є продуктом його діяльності, спрямованих на досягнення мети педагогічної діяльності.

Причому ми дотримуємось тієї думки, що організаційні і педагогічні умови можуть поєднуватись і функціонувати як єдине ціле. Організаційні умови більше спрямовані на здійснення підтримки реалізації педагогічних умов, виступають просторовим середовищем.

Організація дистанційного освітнього процесу передбачає виконання комплексу умов, які є результатом планомірного відбору, конструювання і

застосування елементів змісту, методів чи прийомів, а також організаційних форм навчання для досягнення певних дидактичних цілей.

Враховуючи специфіку професійної підготовки майбутніх педагогів, нами були відокремлені наступні педагогічні умови, які, на нашу думку, сприятимуть оптимізації впровадження дистанційної освіти в процес навчання:

1. Розвиток ІК компетентність викладачів вищої школи.
2. Формування готовності викладачів до впровадження дистанційного навчання.
3. Організація ефективної педагогічної взаємодії викладача та студентів в умовах дистанційного навчання.
4. Оптимальне поєднання організації самостійної роботи студентів та різних видів контролю за її результатами.

2.2.1. Інформаційна компетентність викладачів випускової кафедри

Однією із важливих педагогічних умов організації дистанційного навчання є підготовка кваліфікованого викладацького складу, від якого залежить ефективність навчальної діяльності студентів. Дистанційне навчання ґрунтується на основі індивідуалізованої взаємодії викладача і студента, що володіють високим рівнем самостійності, розділених між собою простором і часом. Отже, впровадження в освітню практику дистанційного навчання висуває нові вимоги і до професійних якостей викладачів, оскільки процес організації дистанційного навчання істотно відрізняється від традиційних форм педагогічної діяльності.

На думку І. Блохіної, О. Москаленко трансформація освітньої парадигми, що обумовлена потребами розвитку особистості та суспільства, утвердженням нових цінностей, зміною переконань, впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, зміщує акценти освіти з принципу адаптивності до принципу компетентності фахівців [4; 7].

Дослідженню професійної компетентності викладачів закладів вищої освіти присвячено праці В. Андрущенка, В. Бондаря, Н. Гузій, О. Дубасенюк,

І. Зязюна, В. Кременя, В. Лозової, І. Підласого, В. Семиченко, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна, та ін. Дослідженню проблеми підготовки викладачів закладів вищої освіти до діяльності в системі дистанційного навчання присвятили свої роботи Т. Громова, Т. Петрова, Н. Турковська.

У своєму дослідженні керуємось запропонованими в літературі висновками щодо сутності ІК-компетентності викладача [7]. На думку дослідників це інтегративне поняття, яке включає в себе здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології для здійснення інформаційної діяльності в освітньому процесі.

Серед важливих елементів ІК-компетентності визначаються такі:

- здійснення інформаційної діяльності з метою збору, обробки, передачі та збереження інформаційного ресурсу,
- оцінення та реалізація можливості електронних видань освітнього призначення і розміщення в мережі Інтернет інформаційного ресурсу;
- організація інформаційної взаємодії між учасниками освітнього процесу та електронними засобами;
- створення і використання психолого-педагогічних діагностик з метою контролю і оцінки рівня знань студентів;
- здійснення навчальної діяльності з використанням засобів ІКТ в межах конкретної навчальної дисципліни [90].

Ми поділяємо думку, що в процесі розвитку ІК-компетентностей у викладачів необхідно враховувати такі основні компоненти як: *комп'ютерна грамотність, інформаційна грамотність, мультимедійна грамотність та грамотність комп'ютерної комунікації*. Коротко зупинимось на характеристиці цих якостей [7].

Інформаційна грамотність викладача - це наявність функціональних знань та вмінь, необхідних для ідентифікації інформації, яка використовується при виконанні завдання. Викладач має вміти визначати свої інформаційні

потреби, раціонально відбирати інформацію, реорганізовувати її, оцінювати точність і надійність відповідно навчальних цілей.

Комп'ютерна грамотність викладача заснована на володінні знаннями з основ інформатики, розумінням значення інформаційних технологій в освітньому процесі, а також психологічною готовністю до використання нових інформаційних технологій.

Мультимедійна грамотність або медіа-грамотність розуміє під собою спроможність викладача аналізувати мультимедійні тексти, уміння встановлювати синхронну комунікацію, враховуючи інклюзивність інформації [132].

Саме цей аспект відповідає за психологічну і «комп'ютерну» невідповідність викладачів. Цю проблему пов'язують з тим, що традиційна методика навчання передбачає традиційне «живе» спілкування між студентом і викладачем [29].

Комунікативна компетентність викладача це наступний блок необхідних якостей, які характеризуються системою знань, умінь і навичок, що відповідають за ефективне спілкування. Важливо вміти встановлювати і підтримувати необхідні контакти із здобувачами освіти, виконувати різні соціальні ролі, вміти вирішувати конфлікти та співпрацювати [55].

Актуальним стає така якість як віртуальна комунікабельність [7]. За допомогою нових інформаційно-комунікаційних технологій та глобальної мережі Інтернет сучасний викладач повинен мати віртуальне терпіння, вести відповідальну дискусію, що дозволить відчувати присутність реальних учасників в процесі взаємодії.

Комунікативна культура та педагогічний такт – виявляється у можливості підтримувати педагогічно доцільний тон та обирати найбільш ефективний стиль спілкування з учасниками освітнього процесу в віртуальному

освітньому просторі з метою педагогічного впливу та здійснення педагогічної взаємодії.

Психолого-педагогічна компетентність складається з умінь і навичок викладача структурувати наукові та практичні знання з метою реалізації професійних завдань [33]. Сюди відносимо *гнучкість мислення викладача* (нестандартність запропонованих рішень), варіювання розумовими способами дій, володіння різними стратегіями вирішення навчальних проблем. *Психологічна гнучкість* – виявляється в умінні розпізнавати свої емоції, розуміти думки і почуття студента в процесі віртуальної взаємодії, виявляти навички стресо стійкості. Толерантне і гуманне ставлення до здобувачів освіти передбачає готовність визнавати, приймати поведінку, переконати їх погляди. Мають значення також *професійна мобільність*, як можливість швидко переключатися на інший вид діяльності, засвоювати нову техніку і *професійна ерудованість* в ґрунтовних знаннях певної дисципліни.

Викладач, безпосередньо впливає на мотивацію і ставлення студентів до предмету, тому важливі його *особистісні якості*. До даних характеристик відносяться показники ціннісно-мотиваційної сфери, ступінь розвитку морально-етичних норм поведінки, доброзичливість, гуманістична центрація, самоконтроль, рефлексивність, креативність, відкритість тощо [102] (Рис. 2.2.).



Рис. 2.2 Професійна компетентність викладача в дистанційній освіті

Отже, вважаємо, що інформаційна компетентність є необхідною умовою для впровадження нової форми освіти в інформаційному суспільстві. Невідривно пов'язана з нею наступна педагогічна умова - наявність готовності викладача до впровадження дистанційної освіти.

2.2.2. Готовність викладачів випускової кафедри до впровадження дистанційного навчання

З метою з'ясування, якими мають бути особливості формування готовності викладачів до роботи в системі дистанційного навчання, розглянемо саме поняття і його складові.

Незважаючи на різні підходи до визначення поняття «готовність» щодо будь-якого виду діяльності, дослідники розглядають її як необхідну передумову успішної роботи фахівця, яка передбачає наявність професійно значущих якостей і властивостей особистості

У межах дослідження нам імпонує думка Ю. Сенька про те, що професійна готовність набувається у процесі професійної підготовки, а професійна компетентність є результатом професійної освіти. А отже, ці поняття не тотожні, а характеризують рівні професійної майстерності педагога [98, 68].

У працях вчених М. Дьяченко, А. Романова, Е. Ширшова «готовність» розглядається як психічний стан. Вона має складну структуру, є вираженням сукупності інтелектуальних, емоційних, мотиваційних і вольових сторін психіки людини в їх співвідношенні із зовнішніми умовами і майбутніми завданнями [34;93; 125].

І.Дичківська зазначає, що структуру готовності до інноваційної педагогічної діяльності розглядають як сукупність мотиваційного, когнітивного, креативного, рефлексивного компонентів, які взаємообумовлені і пов'язані між собою [30, 248].

Оскільки дистанційну освіту можна вважати інноваційною технологією, то у створенні робочого визначення в нашому дослідженні використовуємо

погляди О.Бартків [5] і визначаємо «готовність до впровадження дистанційної освіти, як особливий стан особистості, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей засобами інформаційних технологій».

У науковому дискурсі поняття професійна готовність досить часто ототожнюють із поняттям «професійна компетентність». У такому аспекті «готовність» розглядається як якісна характеристика особистості, що формується у процесах підготовки, набуття необхідних знань й навичок, на основі досвіду, завдяки індивідуальним можливостям, особистісним якостям й під впливом об'єктивних факторів. Отже, про наявність готовності роблять висновок на основі наявних знань, навичок, вмінь, професійної позиції фахівця, індивідуально-психічних особливостей [127].

Наразі спостерігається явище, коли не усі викладачі вищої школи ефективно застосовують засоби дистанційного навчання у підготовці кваліфікованих робітників, навіть якщо вони мають великий педагогічний досвід і професійну компетентність. Щоб змінити цю ситуацію на найкраще і подолати негативні наслідки такого дефіциту, процес професійного розвитку й самовдосконалення педагогічних кадрів повинен стати неперервним [57].

Розглянемо структуру готовності педагогів до впровадження дистанційного навчання [57] (Рис. 2.3.).

Першою ознакою готовності до впровадження дистанційної освіти є особистісне утворення, індивідуальна властивість спеціаліста опановувати нові технології. Саме внутрішні потреби до саморозвитку й зовнішні фактори зумовлюють нагальну необхідність в професійному зростанні. Часто це передбачає усвідомлення сенсу і цінності у застосуванні засобів дистанційного навчання для забезпечення результатів якісної педагогічної взаємодії.

Отже, першим компонентом готовності педагогів до впровадження дистанційного навчання є *мотиваційно-ціннісний*, як усвідомлена спрямованість

викладача до здійснення діяльності й розуміння відповідальності у виконанні конкретних дій.

Когнітивний компонент готовності педагога передбачає необхідну базу професійних фахових знань, наявність методичної обізнаності, творчих і дослідницьких навичок, пізнавальна активність і розвинуті розумові дії.



Рис. 2.3 Структура готовності педагогів до впровадження дистанційного навчання

За реалізацію дистанційного навчання у процесі професійної підготовки кваліфікованих робітників як результату практичного застосування спеціальних знань на основі методів, прийомів, засобів, методик тощо, відповідає *операційно-діяльнісний компонент*. Він містить: свідомі дії системи понять, суджень, мисленнєві процеси щодо вибору напрямів застосування знань; проєктивні, аналітичні уміння для побудови й реалізації діяльності; уміння правильно використовувати ресурси інформаційно-комунікаційного середовища; враховувати цілі і результати своєї діяльності, а отже характеризує уміння технологічно доцільно здійснювати продуктивну діяльність у певній ситуації.

Оцінно-рефлексивний компонент готовності – це здатність педагога свідомо керувати своєю діяльністю, використовувати самоаналіз, оцінювати результати дистанційного навчання на рефлексивній основі.

Таким чином, готовність педагогів до впровадження дистанційного навчання є важливою педагогічною умовою його реалізації і проявляється у педагогічній діяльності поєднанням мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного, оцінно-рефлексивного компонентів, які впливають на ефективну взаємодію традиційних й інноваційних форм навчання в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів.

2.2.3. Педагогічна взаємодія викладача та студента в умовах дистанційного навчання

Педагогічна взаємодія всіх учасників освітнього процесу є визначальною складовою будь-якої освітньої системи. Адже, навчання – це перш за все спілкування між викладачем і студентами, у процесі якого утворюються нові знання, осмислюються здобутки науки у формі теорій, понять, суджень.

Традиційне навчання може відбуватись через різну форму: парну (спілкування у формі діалогу); групову (взаємо обмін думками і ідеями); колективну (обговорення в великій групі, колективі); індивідуальну (опосередковане спілкування). При цьому впровадження дистанційного навчання викликало переосмислення традиційної ролі викладача. Із звичної ролі носія і транслятора знань викладач перетворюється на тьютора, підтримувача процесу, наставника, експерта, консультанта, менеджера тощо).

Такі зміни неодмінно призводять до трансформації процесу комунікації. Зміна ролі педагога відповідно до вимог дистанційної освіти призводить також до постійного інноваційного розвитку педагогічних кадрів, розширення їхньої когнітивної сфери новими знаннями, при цьому залишаючись «...ведучою постаттю в освітньому процесі, в тому числі й дистанційній формі навчання, яка забезпечує «...партнерську взаємодію творчих суб'єктів – учня і педагога» [128, 32].

Суттєвими ознаками взаємодії в дистанційному навчанні є видозміна контактів між учнями та викладачами, налагодження відносин за принципом партнерства й співробітництва, зворотній зв'язок між учасниками навчання, ефективне використання часу, робота на відстані тощо [57].

Унікальність дистанційного навчання в тому, що воно надає змогу реалізувати педагогічну взаємодію не тільки в межах аудиторії при безпосередній участі викладача, але й за допомогою опосередкованих синхронних та асинхронних засобів комунікації.

Синхронні засоби – надають можливість обміну даними в режимі реального часу (вебінари, відео та текстові конференції (чати), засоби відеозв'язку для організації лекцій, консультацій, конференцій тощо).

Асинхронні засоби - уможливають передачу та отримання даних в зручний для кожного учасника час, незалежно один від одного (форуми, електронна пошта, вікі-сайти, месенджери, соціальні мережі, онлайн-дошки тощо). (Рис. 2.4.).



Рис. 2.4. Класифікація опосередкованих засобів комунікації дистанційного навчання

В. Бондаренко виділяє наступні аспекти, пов'язані з взаємодією викладача та студентів:

– часті контакти студентів – найбільш важливий чинник пізнавальної мотивації;

- розвиток співробітництва студентів, соціальне значення комунікації (навчання в колективі більш ефективне, ніж самотнє, обмін ідеями покращує розуміння);
- швидкий зворотний зв'язок для консультацій і оцінювання, для розуміння зони розвитку;
- ефективний розподіл часу впливає на ефективність процесу [10, 65-66].

При цьому, комунікація є рушійною силою розвитку інформаційного суспільства, в якому інформація є продуктом взаємодії соціальних груп, індивідів. Освітній процес завжди будується на явищі комунікації, оскільки розвиток особистості здійснюється лише в комунікативному середовищі [129, 44].

М.Руденко виділяє наступні функції педагогічного спілкування зумовлені змістом педагогічної діяльності, які відносимо також до дистанційного навчання: (Рис. 2.5.). головними серед них можна назвати такі [94] :



Рис. 2.5. Функції педагогічного спілкування в дистанційному навчанні

Ми поділяємо думку О.Рязанцевої в тому, що частково ефективність дистанційного навчання на основі комп'ютерних технологій залежить від того наскільки викладач орієнтований на роботу в групах, де стають можливі

обговорення, обміни думками, створення спільних проєктів [96]. Як показують дослідження, навіть невеликий час навчання в груповому режимі значно підвищує ефективність дистанційного навчання, підсилюючи її переваги. Груповий режим дозволяє найбільш широко використовувати переваги дистанційної освіти, дозволяє зменшити ізоляцію студентів, збільшити можливості допомоги студентам при виконанні інструкцій і завдань [23, 132-133].

Для успішної організації комунікативної взаємодії зі студентами в системі дистанційного навчання існують такі рекомендації:

- застосовувати форми вербальної і невербальної комунікації;
- проводити віртуальні дискусії, квести, гейміфіковані завдання, встановлювати контакт з аудиторією в on-line режимі;
- обирати оптимальні комунікативні стратегії у досягненні мети навчання;
- проводити навчальні заняття з урахуванням індивідуальних потреб та психологічних особливостей поведінки студентів у віртуальному середовищі;
- знаходити індивідуальний підхід на консультаціях для тих студентів, які цього потребують;
- створювати ситуацію успіху та позитивний емоційний фон між суб'єктами дистанційного навчання;
- застосовувати механізми профілактики комунікативних конфліктів у спілкуванні;
- керувати увагою, враховуючи ритм обговорення дискусії, частоту повідомлень, терміни зворотного зв'язку тощо.

При такій взаємодії викладач постає як більш досвідчений дослідник певної проблематики, наставник, який може підвести студента до усвідомлення його власних цілей, організатор проблемного навчально-пізнавального середовища, де гармонійно комбінуються традиційні методики, інтерактивні технології та новітні форми навчання [107;111]. Все більше мова йде про фасилітацію в навчанні, де викладач здебільшого організовує ефективну

навчальну роботу у групі, спрямовує та структурує дискусії, допомагає студентам здійснити рефлексію власної освітньої діяльності. Саме партнерські стосунки відповідають потребам сучасних студентів [133;135].

Розвиток вдосконалення засобів ІКТ зумовлюють внесення постійних змін в ІОС закладу вищої освіти, серед яких важливого значення набувають зміни, що стосуються форм організації освітнього процесу. Вебінар як нова форма організації освітнього процесу є своєрідним онлайн аналогом традиційної форми навчання – лекції або семінару, в межах якої можна організувати подання навчального матеріалу, його обговорення та закріплення [114].

Термін «вебінар» походить від двох слів «мережа» і «семінар», тобто вебінар – це семінар, котрий проходить по мережі інтернет. Такі онлайн-заняття поділяються на власне вебінари, які передбачають двосторонню взаємодію тих, хто навчає, і тих, хто вчиться, веб-конференції і веб-касти, де один читає лекції, інші слухають і дивляться [13]. Як правило, на вебінарі комунікації проходять за наступною схемою: ведучий засобом комп'ютера спілкується з аудиторією через мікрофон і веб-камеру. Він може демонструвати презентації, таблиці, графіки, малюнки у цифровому форматі. Слухачі можуть спілкуються з мовцем та між собою в текстовому чаті, писати запитання і коментарі в режимі он-лайн. Отже, вебінар – форма публічного виступу синтетичний характеру, він є різновидом інтернет-дидактики і входить до складу *вебінародидактики* [72 - С.172-189.].

Дослідники визначають такі переваги вебінару в дистанційному навчанні [103, 173-177.]:

- незначні матеріальні витрати;
- економія часу;
- охоплення аудиторії та доступність;
- інтерактивна взаємодія учасників;
- доступ до веб-ресурсів;

– збереження вебінару на запису.

У той же час існують і деякі недоліки: відсутність реального контакту та обмеженість емоційного зв'язку; складність проведення практичних занять і обмеження індивідуального підходу; утруднення при проведенні виховної роботи з учасниками.

Вебінар, на відміну від традиційного заняття в аудиторії, потребує проведення певних організаційних заходів: проєктування платформи, підготовка технічного знаряддя, організація робочого місця, надсилання запрошень на вебінар, розміщення оголошень про проведення вебінару, проведення тестового підключення для попередження технічних неполадок, розробка і завантаження матеріалів вебінару - презентація, анкети, бланки, гугл форми, онлайн дошки тощо.

Ми розробили методичні рекомендації для викладачів щодо підготовки навчального заняття у формі вебінару (додаток А).

Технологія вебінарів надає надійний функціонал для реалізації дистанційного навчання та має великі дидактичні можливості, оскільки багато вивід аудиторних занять можуть бути реалізовані засобами вебінарів.

В умовах синхронної і асинхронної взаємодії учасників освітнього процесу застосовуються також мобільні месенджери. Сучасні месенджери WhatsApp, Viber, Facebook Messenger, Telegramm, Skype містять текстові повідомлення, графічні та анімовані зображення, звукові та відеофайли, інші мультимедійні дані. Використання мобільних месенджерів у освітньому процесі розповсюджено через є їх доступність, безкоштовність, зручність використання, швидкий обмін повідомленнями в будь-який час і в будь-якому місці.

Таким чином, ефективна педагогічна взаємодії викладача та студентів в умовах дистанційного навчання можлива за умов студентоцентрованого підходу, який зміщує фокус від обсягу знань, які потрібно засвоїти студенту, до практичної значущості нових знань, створюючи умови для розвитку творчого

мислення студента. Цьому будуть також сприяти інтерактивність подачі навчального матеріалу, проблемний та пошуковий характер методів продуктивної взаємодії та розвитку професійних та особистісних якостей студентів, систематичний синхронний та асинхронний зворотній зв'язок зі студентами. ««Присутність» викладача і постійний зворотній зв'язок, що націлює та підказує як досягти високих навчальних результатів, надає студентам відчуття об'єднаності із викладачем, заохочує до саморозвитку» [124]. Саме модель педагогічної взаємодії, яку транслює викладач зі студентами стане прикладом взаємовідносин у процесі професійної діяльності для майбутніх педагогів.

2.2.4. Оптимальне поєднання організації самостійної роботи студентів та різних видів контролю за її результатами

У наукових джерелах самостійну роботу студентів дослідники розглядають в аспекті компетентнісного підходу, оскільки уміння самостійно здобувати нові знання й навички, готовність до постійного підвищення освітнього рівня складають сутність персональної компетенції фахівців [17].

У віртуальному освітньому середовищі самостійна робота студента - це спеціально організована, контрольована самоосвітня діяльність з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій, яка визначає спосіб реалізації індивідуальної траєкторії когнітивного розвитку та професіоналізації студента [16].

На думку Л. Воєвідко «Правильно організована самостійна робота здобувачів вищої освіти – це вибір методів активного навчання, мета якого – якість. Саме тому ця діяльність займає чільне місце в сучасній вищій освіті й потребує постійного вдосконалення та уваги» – вважає Л. Воєвідко [15].

Вища школа має спонукати майбутніх учителів, до самостійного пошуку, саморозвитку, самовдосконалення та індивідуальної творчої роботи.

Дослідниками визначені головні принципи організації самостійної роботи в дистанційних умовах:

- індивідуалізація (врахування навчальних потреб і психологічних особливостей кожного студента, його мотивації для самоосвіти та спроможності до самостійної навчально-пізнавальної діяльності);
- інтерактивність (взаємодія з викладачем і студентами, що навчаються разом);
- ідентифікація (необхідність підтвердження своєї особи в процесі контрольних заходів) [67].

Розвиток самостійності майбутніх здобувачів освіти відбувається на основі певних закономірностей (О. Малихін) :

- суб'єктна позиція студента перебуває в прямій залежності з позицією його особистісного й професійного саморозвитку;
- ефективність самостійної навчальної діяльності визначається рівнем діяльнісної активності, пізнавальної самостійності, ступенем спрямованості на педагогічну професію й самостійне набуття професійно - значущих знань, психофізіологічною готовністю до здійснення самостійної навчальної діяльності;
- рівень організації самостійної навчальної діяльності перебуває в прямій залежності від ступеня самоактуалізації, самонавчання, самоконтролю, самооцінки, самоуправління й самоорганізації студентів закладів вищої технічної освіти [12].

Зміст самостійної роботи студента полягає в науково обґрунтованій системі дидактично та методично оформленого навчального матеріалу, окреслюється структурно-логічною схемою підготовки фахівців, яку відображено в освітньо-професійній програмі та робочому навчальному плані. Зміст самостійної роботи з кожної навчальної дисципліни визначено в робочій програмі навчальної дисципліни, методичних матеріалах, завданнях та рекомендаціях викладача [85]. Відомі такі види самостійних робіт студентів (Таблиця 2.1.) [16]

Таблиця 2.1.

Види самостійної роботи

Критерій класифікації:	Вид самостійної роботи (СР):
1. Форма подання результатів	- усна – доповідь, повідомлення, коментар - письмова – конспект, термінологічний словник, реферат, контрольна робота - конструкторська – моделі, макети, виготовлення наочності - СР у віртуальному освітньому середовищі
2. Дидактична мета	- СР з метою формування нових знань - СР з метою формування нових практичних умінь і навичок - СР з метою закріплення знань, умінь, навичок - СР з метою розвитку навичок самоосвіти
3. Джерело отримання інформації	- СР із друкованими носіями - СР із використанням Інтернет ресурсів
4. Рівень самостійності студентів	- СР за зразками (репродуктивна) - частково пошукова СР (продуктивна) - дослідницька СР (евристична)
5. Вид управління	- СР під безпосереднім керівництвом викладача - СР на основі співуправління (викладач – студент) - СР на основі самоуправління (студент)
6. Умови виконання	- Індивідуальна СР - СР робота в малій навчальній групі - фронтальна СР
7. Вид контролю результативності	- СР з обов’язковим контролем кожного студента - СР із вибіркоким контролем

У віртуальному середовищі поєднуються різні навчальні технології в організації самостійної роботи студентів:

1) персонально визначена самостійна робота – в межах індивідуалізованого навчання засобом взаємодії з освітніми ресурсами без допомоги викладача;

2) взаємодія між учасниками освітнього процесу: викладач- студент, студент-студент.

При використанні системи MOODLE для організації самостійної роботи використовуються такі інтерактивні елементи: завдання, форум, чат, веб-консультація, особисті повідомлення, тести тощо. Відповідно завдання можуть бути репродуктивного характеру, завдання на відтворення, завдання продуктивні за зразком, завдання творчого характеру.

Викладач-тьютор в умовах дистанційного навчання особливу увагу повинен приділяти корекції, оцінюванню, моніторингу самостійної роботи студентів. Для цього необхідні засоби для ефективного контролю за навчальною діяльністю студентів. Наприклад: тести, анкети, метод рейтингу, проєктно-комунікативні методи тощо. Контроль в умовах дистанційного навчання не зводиться тільки до тестування, хоча цей метод займає важливу роль в оцінюванні знань.

Процес контролю передбачає два етапи: – проміжний контроль на основі самоконтролю студента і заключний (вихідний) контроль. При проведенні проміжного контролю студент може пройти тестування. При заключному контролі використовуються контрольні тести знань і результат заноситься у базу даних рейтингу, метою якого є комплексне оцінювання якості навчальної роботи студентів в умовах дистанційного навчання [89].

Хочемо зауважити на тому, що реалізація компетентнісного підходу у вітчизняній освіті потребує ефективного вдосконалення якості навчання, оновлення педагогічних технологій і способів контролю ефективності навчання.

Вважаємо, що *методика портфоліо* - це одна із інноваційних технологій оцінювання якості навчання та рівня сформованості компетенцій майбутніх педагогів.

Портфоліо (від французького *porter* – висловлювати, формулювати, нести і *folio* – лист, сторінка) – досье, збірка досягнень Під цим поняттям розуміють шлях, спосіб фіксування, нагромадження, оцінки й самооцінки індивідуальних досягнень за визначений час [25].

Аналіз великої кількості визначень (Додаток Б) дозволяє визначити портфоліо формою та одночасно процесом організації і технологією роботи студентів із продуктами їхньої власної творчої, проектної або пізнавальної діяльності, призначеними для демонстрації, аналізу й оцінювання, розвитку рефлексії, усвідомлення результатів власної діяльності, коли студент стверджує свою власну суб'єктну позицію [22;73;97].

Весь досвід використання «студентського портфоліо» можна схарактеризувати у двох аспектах – як форма представлення наукових досягнень окремого студента або як алгоритм дій студента на шляху до особистісного кар'єрного зростання [25;78; 113].

Метод портфоліо виконує такі функції по відношенню до студента:

- *мотиваційну* – стимулює внутрішні мотиви на досягнення навчальних і професійних результатів, розвиває пізнавальні й творчі здібності;
- *оцінювальну* – оцінює результати навчання, може відбуватись самооцінювання і взаємооцінювання;
- функцію *самопрезентації* [63;92].

Портфоліо також може виступати засобом «накопичення» студентських робіт, які можна упорядкувати для демонстрації прогресу студента у проходженні власної освітньої траєкторії вивчення дисципліни або показати приклади найкращих робіт з певної дисципліни (демонстраційне портфоліо) [24].

В аспекті дистанційного навчання портфоліо студентів можна розміщувати у цифровій формі на певних платформах [8, 104-110].

Електронне портфоліо - це структуроване розміщення завершених робіт на електронних носіях [134]. Електронне портфоліо може зберігатись локально та глобально. Глобально доступне портфоліо інакше називають Веб-портфоліо. Значними перевагами Веб-портфоліо перед паперовим варіантом є можливість зберігати і демонструвати досягнення творчої діяльності за рахунок різних форматів: текстового, аудіо, графічного, відео, здійснювати взаємодію, ділитися розробками тощо.

Визначають три основні види Веб-портфоліо:

- *Веб-портфоліо розвитку* – це звіт про діяльність студента, який реалізується протягом певного часу, може бути пов'язаним з процесом навчання (за певний період навчання).

- *Веб-портфоліо розмірковувань* – може включати особисті роздуми, міркування зі змісту портфоліо.

- *Веб-портфоліо репрезентаційний* – демонструє освітні професійні досягнення. Коли такий портфоліо використовується в якості резюме, його інколи називають портфоліо кар'єрного розвитку [25].

В межах дослідження ми підготували методичні розробки для викладачів щодо створення і використання портфоліо майбутніх педагогів в умовах дистанційної освіти (Додаток Б).

Таким чином, вважаємо, що портфоліо має ґрунтовний потенціал для використання у професійній підготовці майбутніх педагогів як спосіб узагальнення форм самостійної роботи майбутнього педагога. Ця технологія сучасна, заснована на компетентнісному підході, надає можливість студентам визначати прогрес власних навчально-професійних досягнень, сприяє активізації творчої діяльності, розвиває навички рефлексивної діяльності, уміння вчитися – ставити мету, проєктувати і організовувати власну навчальну діяльність; розвиває ІК-компетентності. Портфоліо дозволяє спрямовувати студентів на глибинне навчання, яке полягає в усвідомленні та розумінні основних понять і принципів дії, здатності створювати нові творчі продукти.

Висновки до розділу 2

У результаті проведеного дослідження з метою ефективного впровадження дистанційної освіти в закладах вищої освіти важливо дотримуватись системного підходу, який забезпечить взаємодію між всіма компонентами процесу навчання майбутніх педагогів. Саме тому в запропоновану нами модель організації дистанційного навчання в умовах вищого педагогічного закладу освіти входять такі компоненти як мета, принципи, зміст, методи, форми, засоби навчання та етапи організації дистанційного навчання. Для успішної реалізації дистанційної освіти необхідно також враховувати обов'язкові умови її впровадження організаційні, психологічні та педагогічні.

В якості обов'язкових вимог до впровадження дистанційної освіти були визначені такі педагогічні умови:

Педагогічними умовами організації дистанційного навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів – вважаємо сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, прийомів, засобів педагогічної діяльності, які створюються педагогом є продуктом його діяльності, спрямованих на досягнення мети педагогічної діяльності.

Було визначено такі педагогічні умови: розвиток ІК компетентності викладачів вищої школи, формування готовності викладачів до впровадження дистанційного навчання, організація ефективної педагогічної взаємодії викладача та студентів в умовах дистанційного навчання, оптимальне поєднання організації самостійної роботи студентів та різних видів контролю за її результатами.

Серед важливих навичок ІК-компетентності визначаються такі як здійснення інформаційної діяльності, організація інформаційної взаємодії між учасниками освітнього процесу та електронними засобами; здійснення навчальної діяльності і контролю за нею з використанням засобів ІКТ в межах конкретного навчальної дисципліни.

Готовність до впровадження дистанційної освіти – це особливий стан особистості, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей засобами інформаційних технологій.

Дистанційне навчання має суттєві відмінності від традиційного в аспекті педагогічної взаємодії викладача та студентів. Важливо здійснювати її на основі інтерактивності, за використанням методів пошукового та проблемного характеру, застосовуючи систематичний синхронний та асинхронний зворотній зв'язок зі студентами. Важливе значення є використання вебінарів як нової форми організації освітнього процесу онлайн.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі наведено теоретичне узагальнення особливостей підготовки майбутніх педагогів в системі дистанційного навчання закладів вищої освіти, що знайшло відображення в обґрунтуванні, розробці та визначенні педагогічних умов впровадження дистанційного навчання. Проведене дослідження дало підстави до формулювання наступні висновків.

1. На основі теоретичного аналізу наукових досліджень:

- обґрунтовано важливі соціально-економічні передумови введення дистанційної форми навчання, визначено переваги та недоліки дистанційної освіти як технології. Зокрема, зазначено, що у зв'язку із пандемією COVID-19 дистанційна освіта перетворилася на обов'язкову норму для всіх учасників освітнього процесу і на тривалий час зайняла головне місце у всій освітній галузі.

- встановлено, що *дистанційне навчання* – це різновид навчання, за яким учасники освітнього процесу здійснюють індивідуалізовану взаємодію як асинхронно, так і синхронно у часі, використовуючи переважно електронні засоби навчання, основою якого є самостійна робота здобувачів освіти, що дозволяє навчатись за індивідуальною освітньою траєкторією.

- з'ясовано, що однією із ефективних моделей дистанційної освіти в процесі підготовки майбутніх педагогів є змішане навчання, при якому об'єднується традиційне навчання з онлайн формами навчанням, що надає широкі можливості здобувати знання в будь-який час у зручному для студентів темпі.

- визначено, що вітчизняний досвід впровадження дистанційного навчання суттєвий, оскільки технології дистанційного навчання активно впроваджуються в підготовці майбутніх педагогів під час організації та проведення лекцій, семінарів, практичних занять, лабораторних занять, консультацій та самостійної роботи в синхронному або асинхронному режимах

з використанням різноманітних онлайн платформ, інструментів і застосунків. Водночас спостерігається недостатнє відпрацювання практичних навичок всіх учасників освітнього процесу і відсутність обґрунтованих методичних засад для реалізації зазначеної форми навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів.

Проведене теоретичне дослідження показало, що визначення ефективних педагогічних умов організації дистанційного навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів є актуальним.

2. З метою ефективного впровадження дистанційної освіти в ЗВО була обґрунтована та досліджена модель організації дистанційного навчання в умовах вищого педагогічного закладу освіти, в яку входять такі компоненти як мета, принципи, зміст, методи, форми, засоби навчання та етапи організації дистанційного навчання та визначені педагогічні умови організації дистанційного навчання.

3. З'ясовано, що педагогічні умови організації дистанційного навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів – це сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, прийомів, засобів педагогічної діяльності, які створюються педагогом та є продуктом його діяльності, спрямованих на досягнення мети педагогічної діяльності. Серед важливих педагогічних умов було визначено такі: ІК-компетентність викладачів вищої школи, готовність викладачів до впровадження дистанційного навчання, педагогічна взаємодія викладача та студента в умовах дистанційного навчання, оптимальне поєднання організації самостійної роботи студентів та різних видів контролю за її результатами.

Інформаційно-комунікаційна компетентність визначена як одна із ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, зокрема педагогам вищих навчальних закладів для успішної реалізації професійної діяльності. Серед важливих навичок ІК-компетентності зазначено такі як здійснення інформаційної діяльності, організація інформаційної взаємодії між учасниками освітнього процесу та електронними

засобами; здійснення навчальної діяльності і контролю за нею з використанням засобів ІКТ в межах конкретного навчальної дисципліни.

В результаті дослідження з'ясовано, що готовність до впровадження дистанційної освіти – це особливий стан особистості, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей засобами інформаційних технологій.

Педагогічна взаємодія викладача та студента в умовах дистанційного навчання має суттєві відмінності від традиційного. Набуває підвищеної актуальності інтерактивність, застосування методів пошукового та проблемного характеру, комбінування систематичного синхронного та асинхронний зворотнього зв'язку зі студентами. Серед важливих форм організації освітнього процесу вебінари стають основним інструментом ефективної взаємодії. Створення майбутніми педагогами електронного портфоліо надає можливість оптимальне поєднувати самостійну роботи студентів та контроль за її результатами.

4. Розроблені методичні рекомендації щодо підготовки навчального заняття у формі вебінару та щодо створення електронного портфоліо майбутніх педагогів, які можуть бути використані викладачами вищих педагогічних закладів, для підготовки науково-методичного забезпечення дистанційного навчання студентів різних спеціальностей у педагогічних ЗВО, для підготовки тьюторів, керівників підрозділів системи дистанційного навчання в закладах освіти, у самоосвітній діяльності студентів та викладачів вищих педагогічних навчальних закладів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів впровадження дистанційної освіти в процесі підготовки майбутніх педагогів. Подальшої розробки потребують зміст самоосвітньої діяльності студентів у системі змішаного навчання, мотивація викладачів до впровадження дистанційного навчання, механізми моніторингу навчальної діяльності студентів із використанням систем дистанційної освіти тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова О. М. Підготовка майбутніх учителів до здійснення дистанційного навчання учнів початкової школи з особливими освітніми потребами/О. М. Акімова // Збірник наукових праць. -Сєверодонецьк, 2020. т.Вип. 5 (98):Духовність особистості: методологія, теорія і практика.-С.6-15.
2. Ахмад І.М. Навчання в дистанційній і змішаній формі студентів ВНЗ / І. М. Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов: Матеріали VII Міжнародної науковопрактичної конференції. 2018 155 р. – К.: НТУУ «КПІ». - 248 с.
3. Багно, Ю., Сергійчук, О., Ткаченко, Л., & Хмельницька, О. (2020). Педагогічні аспекти впровадження дистанційного навчання у ЗВО. InterConf, (19). вилучено із <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/3469>
4. Байденко В. И. Компетентностный подход к проектированию государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования (методологические и методические вопросы): методическое пособие. Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 114 с.
5. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності / О.Бартків // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2010. – № 1. – С. 52-58. с. 53
6. Бережна О. Б. Е-портфоліо кафедри як інструмент удосконалення процесу навчання / О. Б. Бережна, Т. Ю. Андрющенко // Системи обробки інформації. – 2015. – № 4(129). – С. 174-180.
7. Блохіна, І. О. Роль і місце професійно значущих якостей викладача в процесі дистанційної форми навчання / Блохіна І. О., Москаленко О. В. // Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2021. – Т. XIV. Методологія і теорія психології. – Вип. 4. – С. 15–25.

8. Божко Ю., Бублик В., Глибовець М., Корень О. Електронні портфоліо: сучасний стан справ та перспективи розвитку. Наукові праці. 2010. Вип. 130. Т.143. С. 104-110.
9. Бондар Л.В. Особливості мотивації навчальної діяльності студентів-майбутніх практичних психологів // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр. – К.: Національний авіаційний університет, 2017. – Вип. 1(8)., С. 91
10. Бондаренко В. В. Основи дистанційного навчання: навчальний посібник / В. В. Бондаренко, В. М. Кухаренко. – Х.: ХНАДУ, 2013. – 172 с., с. 65-66
11. Булавина, О. А. Портфоліо дисципліни як інструмент реалізації педагогічних вимог до контролю та оцінювання успішності навчання. 2010.
12. Булгакова Н.Б. Розвиток власного професійного становлення студентів у процесі навчання // Актуальні проблеми вищої професійної освіти України: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 17 березня 2016 р./ За заг. ред. Е.В.Лузік, О.М. Акмалдінової. – К.: НАУ, 2016. – С. 33-34.
13. Веб-семінари і вебінари: що це таке і як вони проходять// <https://webinar.ru/articles/webinari-cto-eto-takoe>,
14. Використання платформи дистанційного навчання e-learning.org.ua в освітньому процесі професійно-технічного навчального закладу [Електронний ресурс] : матеріали наук.-практ. семінару (м. Київ, 26 квітн. 2016 р.). / Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України; Українська інж.-пед. академія / [редкол.: Петренко Л. М. та ін.]. – К.: ПІТО НАПН України, 2016. – 53 с. – Режим доступу: <http://ivetua.science/publications/mk/373-seminar-20160426>
15. Воевідко Л. М. Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти / Л. М. Воевідко // Педагогічна освіта : теорія і практика : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2016. Вип. 21. Ч. 2. С. 25–31
16. Волошко Л.Б Система організації самостійної роботи студентів у віртуальному освітньому середовищі / Л. Волошко // Молодь і ринок. - 2015. - № 1. - С. 86-90. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2015_1_20

17. Волошко Л.Б. Технологія організації самостійної роботи студентів / Л.Б. Волошко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія за ред. Єрмакова С.С. – Харків: ХДАДМ (ХХП), 2007. – №1. – С. 8 – 11.
18. Волярська О. С. Теорія і практика освіти дорослого економічно активного населення України в контексті європеїзації. Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи. 2018. Вип. 1. № 14. С. 51 – 62.
19. Гапеева И. В. Классификация методов активного обучения иностранным языкам в неязыковых ВУЗах / И. В. Гапеева // Проблемы сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. - 2013. - Вип. 40(1). - С. 63-68. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_40%281%29_14
20. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене й виправлене / Семен Устимович Гончаренко. - Рівне: Волинські обереги, 2011. - 552 с.
21. Гончарук, В.В., Гончарук В. А., Макаревич І.М., Чистякова Л.О. (2021). Інноваційна підготовка майбутніх вчителів у ВНЗ в умовах дистанційного навчання // Педагогічні науки: теорія і практика , (2), 88-94. <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2020-2-14>
22. Грицай Н. Використання портфоліо у методичній підготовці майбутніх учителів біології / Н. Грицай // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. пр. / [за заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – Спецвип. 7. – 119 Ч. 1. – С. 100-113.
23. Гриценко В. И., Кудрявцева С. П., Колос В. В., Веренич Е. В. Дистанционное обучение: теория и практика: Монография. – Киев; Наукова думка, 2004. – 375 с.
24. Гронлунд, Норман Е. (2005). Оцінювання студентської успішності: Практ. посіб. К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджер-освіти в Україні». 312 с.
25. Денькович В. Використання веб-портфоліо в моніторингу якості навчання студентів // Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті:

досвід, проблеми, перспективи: Зб. наук. праць III Міжнарод. наук. практ. конф.: Л.: ЛДУ БЖД, 2012. – С. 9-15.

26. Дистанційна освіта: плюси та мінуси [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.osvita.org.ua/distance/articles/18/>

27. Дистанційне навчання – від теорії до практики, актуальний мережевий семінар [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://www.osvita.org.ua/distance/articles/15/>

28. Дистанційне навчання в системі професійно-технічної освіти : монографія / авт. кол. В. В. Ягупов, Л. М. Петренко, С. Г. Кравець та ін. / За наук. ред. В. В. Ягупова. Житомир: «Полісся», 2019. – 234с.

29. Дистанційне навчання: плюси й мінуси. URL: <https://kpi.ua/805-9>

30. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник / І.М. Дичківська . – К.: Академвидав, 2004.– С. 247–295.

31. Діян К. А., Рудчик О. С. Дистанційне навчання як сучасний формат освіти / К.А. Діян, О.С. Рудчик // Сучасна гуманітарна наука інтерпретації молодих дослідників: Збірник доповідей учасників всеукраїнської студентсько-учнівської науково-практичної он-лайн конференції. К.: НУБІП України, 2021. 296 с. С.77.

32. Доценко С. О. Організація самостійної роботи здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання / С. О. Доценко, О. О. Чепелєв // Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 31 бер. – 2 квіт. 2021 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: С. Т. Золотухіна та ін.]. – Харків : Мітра, 2021. – Т. 1. – С. 101–104.

33. Дубасенюк О.А. Основи теорії і практики професійної виховної діяльності. Житомир: Житом. держ. пед. університет ім. І.Франка, 1995. 187 с.

34. Дьяченко М.И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Минск: Изд-во БГУ, 1976. – 146 с.

35. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремін. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
36. Жаворонкова В. В. Дистанційне навчання у закладах вищої освіти: світовий досвід і тенденції розвитку / В. В. Жаворонкова, Л. В. Беспала // Гуманітарні виміри сучасної медичної освіти: міждисциплінарний діалог : кол. монографія. - Запоріжжя : ЗДМУ, 2020. – С. 49-55.
37. Жевакіна Н. В. Педагогічні умови організації дистанційного навчання студентів гуманітарних спеціальностей у педагогічному університеті Н. В. Жевакіна Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю. Луганськ, 2009. 23 с.
38. Загвоздкин В. К. Портфолио в учебном процессе / В. К. Загвоздкин // Вопросы образования. – 2004. – № 2. – С. 251-259.
39. Згуровський М.З. Розвиток системи дистанційної освіти в Україні. Higher Education Open and Distance Learning Knowledge Base for Decision Makers : Proceedings of the Meeting of IITE Focal Points in CIS Countries on UNESCO Cross-Cutting Project, Ukraine, National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”. Kyiv, October 10–12, 2002. 167 p
40. Зеленко Н. В. Портфолио будущего педагога / Н. В. Зеленко, А. Г. Могилевская // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2009. – № 1. – С. 61-63.
41. Змішане навчання. Суть, переваги та успішні приклади. URL: <http://blog.ed-era.com/blended-learning-sut-pierievaghi-ta-uspishni-prikladi/>
42. Зубань Ю. О. Вимоги до навчально-методичних матеріалів дистанційної форми навчання та критерії їх оцінювання. Навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] Суми : Сумський державний університет, 2013. 10 с.
43. Ильичев Л.Ф., Ковалев С.М., Панов В.Г. Философский энциклопедический словарь. Москва : Сов. энциклопедия, 1983. 840 с.
44. История развития дистанционных образовательных технологий <https://www.timetoast.com/timelines/0f23a8c9-aaa3-4b43-afe1-b8dc2fbe21e1>

45. Ізбаш С. С. Технологія концентрованого занурення у віртуальну освітню реальність як засіб формування цифрових компетентностей у викладачів вищої школи / С.С. Ізбаш // Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). У 2 томах. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Мітра», 2021. Т.1. 313 с.

46. Іць С. В. Технологія використання Web-портфоліо у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/11268/1/Its.pdf>

47. Карпова, ИА & Быкова, ОС 2018. 'Дистанционное обучение как инновационная образовательная среда', Инновационная наука № 9, с. 60-62.

48. Катасонова Ю. І. Сучасні принципи дистанційного навчання у теорії і практиці підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Vzdelávacie spoločnosti. Medzinárodný konferenčný zborník Renáta Bernátová, Tetyana Nestorenko (Eds.) Prešovská univerzita v Prešove Pedagogická fakulta.* 2017. Р. 77–86. URL: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova9/subor/Katasonova.pdf>.

49. Кныш И. А. Портфель индивидуальных достижений как контрольно-оценочное педагогическое средство / И. А. Кныш, И. П. Пастухова // Среднее профессиональное образование. – 2008. – № 1. – С.69-73.

50. Козлакова Г.О. Інформаційне програмне забезпечення дистанційної освіти: зарубіжний і вітчизняний досвід: [монографія]. Київ: Просвіта. 2002. 231 с.

51. Кондратенко Е.В. Портфолио как технология оценивания профессиональных компетенций студентов // Вестник Марийского государственного университета. – 2014. – № 13. – С. 176–180.

52. Конівненко К. В., Калініченко А. О. Впровадження дистанційних технологій в освітній процесі / К.В. Клівненко, А.О. Калініченко // Сучасна

гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників: Збірник доповідей учасників всеукраїнської студентсько-учнівської науково-практичної он-лайн конференції. К.: НУБІП України, 2021. 303 с.

53. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>

54. Концепція розвитку цифрових компетентностей: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 167-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-202-%D1%80#Text>

55. Корніяка О.М. Комунікативна компетентність як визначальний чинник професійного самоздійснення викладача вищої школи./ О.М. Корніяка // Актуальні проблеми психології: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія, 2016. №16. С. 82-92

56. Коршунова Н. Л. Единство и различие терминов «условие» и «средство» в педагогике. Москва : Педагогика, 1991. Вып. 1 (57). С. 90-94.

57. Кравець С. Г. Суть і компоненти готовності педагогів до впровадження дистанційного навчання кваліфікованих робітників. / С.Г. Кравець // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. пр. / редкол.: В. О. Радкевич (голова) та ін. Київ, 2016. Вип. 12. С. 78-90

58. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання. Умови застосування. Дистанційний курс: навч. метод. посіб. В. М. Кухаренко. Харков, 2002. 320 с.

59. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс: навч. посібник / 3-є вид. / В. М. О. В. Рибалко, Н. Г. Спротенко – Харків: НТ «ХПШ», «Торсінг», 2016. – 120с, с. 120

60. Кухаренко В. М. Тьютор дистанційного та змішаного навчання : посібник / В. М. Кухаренко. – Київ: Міленіум, 2019. – 307 с.

61. Лавриненко Л.М. Освіта в реальності сьогодення – дистанційне навчання. МЦНД. Луцьк, 2020. Т. 1. С. 25-28.

62. Магомедова Р.М. Организационные условия формирования профессиональных компетенций преподавателя вуза в процессе послевузовской

підготовки. Вестник Томского государственного педагогического университета. 2013. №1 (129). С.97-100.

63. Макарова, Т. Н. (2005). Презентация портфолио как альтернативная форма аттестации учителя. Научно-методический журнал заместителя директора по воспитательной работе (3), 73-80.

64. Манько В. М. Дидактичні умови формування у студентів професійнопізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. // Соціалізація особистості: зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. – К. : Логос, 2000. – Вип.2. –С. 153–161.

65. Методичні та практичні аспекти проведення вебінарів: посібник методиста / С.Ю. Кондратюк. – Черкаси : ЧОППОП, 2015. – 30с.

66. Моделі змішаного навчання. URL: https://courses.ed-era.com/asset-v1:Osvitoria_and_EdEra+lifehacks+101+type@asset+block@Blended-learning.pdf

67. Москаленко О. А. Педагогічне забезпечення самостійної роботи в умовах дистанційного навчання / О. А. Москаленко, Л. П. Черкаська, О. В. Коваленко // Current trends and factors of the development of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries : International scientific and practical conference proceedings, September 25-26, 2020 p. Part 2. Lublin, 2020. P. 72–75., с. 73.

68. Муковіз О. Особливості організації дистанційного навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи / О. Муковіз // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди". Педагогіка. Психологія. Філософія. – 2013. – Вип. 28(2). – С. 211-218. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gvpdpu_2013_28_2_42. 212-213

69. Муковіз О. П. Основи організації дистанційного навчання у системі неперервної освіти: [методичні рекомендації]. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2016. 66 с.

70. Назарко І. Використання засобів дистанційної освіти для підвищення ефективності навчального процесу у ВНЗ / І. Назарко // Інноваційні технології в

процесі підготовки фахівців. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 03–04 квітня 2016 року. – Вінниця : Вінницький національний технічний університет, 2016. – С. 11–13.)

71. Носовець, Н. М. (2017). Роль і функції викладача в системі дистанційного навчання. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів. 144, 90–94.

72. Онкович Г.В., Адамія З.К., Онкович А.Д., Боголюбова М.М., Ляліна О.О. Нове в медіаосвіті: вебінародидактика // Сучасні аспекти науки: II-ий том колективної монографії / за ред. Є.О. Романенка, І.В. Жукової. - Київ; Братислава: ФОП Кандиба Т.П., 2020. - С.172-189.

73. Онопрієнко О. В. Портфоліо як засіб контролю результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу [Електронний ресурс] / О. В. Онопрієнко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань, 2010. – Вип. 34. – Режим доступу: http://abc-lab.usoz.ua/_ld/0/18.doc;

74. Опанасюк Ю.І. Дистанційне навчання як наслідок еволюції традиційної системи навчання; Дистанційне навчання – від теорії до практики, актуальний мережевий семінар [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://www.osvita.org.ua/distance/articles/15/>

75. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів. Вишнівський В. В., Гніденко М. П., Гайдур Г. І., Ільїн О. О. – Навчальний посібник. – Київ: ДУТ, 2014. – с. 27-28.

76. Організація освітнього процесу в школах України в умовах карантину: аналітична записка / Л. Гриневич, Л. Ільч, Н. Морзе, В. Прошкін, І. Шемелинець, К. Линьов, Г. Рій]. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 76 с.

77. Осадчий В. Сучасні тенденції використання інформаційних технологій у навчальному процесі вищої педагогічної школи / В. Осадчий // Педагогічний процес: теорія і практика. – Київ : Видавництво «ЕКМО», 2009. – Вип. 2. – С. 190–207.

78. Панченко Л. Ф. Електронне портфоліо студента. Вісник ЛДУ БЖД. 2013. № 17. С. 281-284.
79. Педагогічне колесо Алана Керрінгтона – як викладачам деталізувати освітні цілі та підібрати ефективні технології навчання <http://gohigher.org/poster>
80. Пейп С. Дж. Учебные портфолио – новая форма контроля и оценки достижений учащихся / С. Дж. Пейп, М. Чошанов // Директор школы. – 2000. – №1. – С. 75-82.
81. Підчасов Є.В. Психологічні особливості побудови освітнього процесу із застосуванням дистанційних освітніх технологій (ДОТ). [Електронний ресурс]-Режим доступу: <http://2016.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=110>
82. Полат,Е.С. Бухаркина,М. Ю. МоисееваМ. В. Теория и практика дистанционного обучения: Учеб, пособие для студ. высш. пед. учеб, заведений; под ред. Е. С. Полат. Москва.: Издательский центр «Академия», 2004. 416 с., с.80-82
83. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні : Указ президента України від 31.07.2000. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/928/2000>.
84. Прокопенко А. І. Цифровізація системи вищої освіти в умовах пандемії COVID-19 / А. І. Прокопенко , С. О. Доценко // Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 31 берез. 2021 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Жешув. ун-т, пед. ун-т Чендус. ун-ту ; [редкол.: С. Т. Золотухіна та ін.]. – Харків : Мітра, 2021. – Т. 1 . – С.129 –133.
85. Прокопенко І. К. Тітунова В. В. Організація самостійної роботи студентів в умовах дистанційної освіти / І.К. Прокопенко, В.В. Тітунова // Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кременчук, 19 березня 2021 р. Кременчук : Методичний кабінет, 2021. 960 с. С.381

86. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 01.08.2016. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр>.

87. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету міністрів України від 15 травня 2013 р. (№ 386-р) (реалізація якої розрахована до 2020 року). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-р>.

88. Прутченков А. С. Портфолио как инструмент осознания собственных целей образования [Электронный ресурс] / А. С. Прутченков, Т. Г. Новикова // Интернет-журнал «Эйдос». – 2007. – 22 февраля. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2007/0222-11.htm>

89. Рамський Ю.С., Умрик М. А. Контроль і самоконтроль студентів завиконанням самостійної роботи в умовах дистанційного навчання /Рамський Ю.С., М. А. Умрик // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія №2. Комп'ютерно–орієнтовані системи навчання: Зб. наукових праць. / Редрада. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова – 2010. – №8(15). – С. 134–138

90. Ребрина В.А. Лекція на тему: Цифрова культура педагога. ІКТ – компетентності сучасного педагога. URL: <http://dn.hoippo.km.ua/ckp/ckp.pdf>

91. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rekomendacij-shodo-vprovadzhennya-zmishanogo-navchannya-u-zakladah-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyi-osviti>

92. Рожков, А. І. (2011). Портфоліо як спосіб само ідентифікації та візуальної комунікації майбутнього дизайнера. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. (7 (218), ч. І), 146-150.

93. Романов А.Н. Технология дистанционного обучения в системе заочного экономического образования / А.Н. Романов, В.С. Торопцов. – М.: Изд-во ЮНИТИ-ДАНА, 2002.–303 с.

94. Руденко М. В. Комунікативні процеси у педагогічній діяльності. Креативні технології навчання: навч. посібник / М. В. Руденко, І. М. Мороз. – К.: КНУБА, 2016. – 204 с

95. Рыбалко Е. В. Сравнительный анализ дидактических принципов традиционного и дистанционного образования / Е. В. Рыбалко // «Интернет, образование, наука 2000»: вторая международная конф., 10-12 октября 2000 г. : тезисы докл. – Винница, 2000. – С.161–163.

96. Рязанцева О.В. Уміння викладача дистанційної системи освіти, необхідне для успішної комунікативної взаємодії з учасниками навчального процесу. Молодий вчений. 2016. №12. С. 531–535.

97. Савина Н. М. Инновационные компетентностно-ориентированные педагогические технологии в профессиональном образовании / Н. М. Савина // Среднее профессиональное образование. – 2008. – № 4. – С. 2-5.

98. Сенько Ю. В. Гуманитарные основы педагогического образования : курс лекций / Ю. В. Сенько. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 240 с.

99. Сердюк, Т. В. (2010) Інтерактивні технології навчання суспільних дисциплін як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації. Автореф. дис. канд. пед. наук: Криворізький держ. пед. ун-т. Кривий Ріг

100. Сидорчук Л.А. Концепція ергономічного проектування системи "людина-техніка-середовища". Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки. 2013. Вип. 113. С. 182-191., с. 189.

101. Симчук В. В., Семенча Л. Г. Особливості організації дистанційної форми навчання студентів педагогічного коледжу в умовах пандемії / В.В. Симчук, Л.Г. Семенча // Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників: Збірник доповідей учасників всеукраїнської студентсько-учнівської науково-практичної он-лайн конференції. К.: НУБІП України, 2021. 303 С. 235

102. Сингаївська І. В. Особистісні якості викладача як передумова його професійної успішності. Організаційна психологія. Економічна психологія, 2015. №2. С. 86-93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ophep_2015_2_14

103. Словінська О. Д. Вебінар як різновид електронної веб конференції та його місце у мережевому колаборативному навчальному процесі. Інформаційні технології в освіті. 2013. Вип.17. С. 173-177.
104. Словник-довідник з професійної педагогіки/ [ред.-упоряд. А. В. Семенова]. – Одеса : Пальміра, 2006. –272 с.
105. Смолкин, А. М. Методы активного обучения: методическое пособие для преподавателей и организаторов профессионального и экономического обучения. Москва :Высшая школа , 1991, 176 с.
106. Советский энциклопедический словарь / Ред. совет А.М.Прохоров и др. Москва : Советская энциклопедия, 1981. 1600 с.
107. Ставицький А. Роль викладача-лідера у сучасному університеті: навчальний посібник. К.: ДП «НВЦ «Пріоритети». 2016. 40 с.;
108. Стрюк А. М. Теоретико-методичні засади комбінованого навчання системного програмування майбутніх фахівців з програмної інженерії : монографія. Теорія та методика електронного навчання. Кривий Ріг : Видавничий відділ ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2015. Том VI. Випуск 1 (6) : спецвипуск «Монографія в журналі». 286 с., с. 37–41
109. Тазутдинова Э. Х. Учебный портфолио в системе подготовки студента к будущей педагогической деятельности : автореферат дис. канд. пед наук : спец. 13.00.01 „Общая педагогика, история педагогики и образования” / Э. Х. Тазутдинова. – Казань, 2010. – 21 с.
110. Таран М.В., Вебінар – сучасна форма навчання та спілкування. Методичні рекомендації, Запоріжжя 2018. 34 с.
111. Тарханова І.Ю. Современные регуляторы становления новой дидактики высшего образования. Ярославский педагогический вестник. 2019. №2 (107). С. 45–52.
112. Технології розробки дистанційного курсу: навчальний посібник / [Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г., Рибалко О. В., Богачков Ю. М.]; заред. В. Ю. Бикова та В. М. Кухаренка. – К.: Міленіум, 2008. – 324 с.

113. Ткачов А. С. «Студентське портфоліо» як засіб підвищення рівня навчальної мотивації студентів / А. С. Ткачов, С. І. Ткачов // Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 31 бер. – 2 квіт. 2021 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: С. Т. Золотухіна та ін.]. – Харків : Мітра, 2021. – Т. 1. – С. 237–240.

114. Ткачук Г.В. Теоретичні методичні засади практико-технічної підготовки майбутніх учителів інформатики в умовах змішаного навчання: дис. ...доктора пед. наук: 13.00.02/ НПУ імені М.П. Драгоманова. Київ, 2018. 436 с.

115. Федорова, О. Ф. Некоторые вопросы активизации учащихся в процессе теоретического и производственного обучения. – М. : Высшая школа, 1970. –301 с.

116. Хачатурян В., Єрьоміна Л. Технологія дистанційного навчання та його застосування у вищій школі. Педагогічні інновації в освітньому просторі сучасного закладу вищої освіти: матеріали V Всеукраїнської (заочної) науково-практичної конференції, 12 березня 2021 року: збірник тез, 2021, 178-181.

117. Хміль Н. А Веб-портфоліо як засіб формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій в освітньому процесі [Електронний ресурс] / Н. А. Хміль. Режим доступу: <http://archive.ws-conference.com/wpcontent/uploads/wos0084.pdf>.

118. Хом'юк В.В. Сутність поняття «педагогічна умова» в контексті висвітлення проблеми формування математичної компетентності. International scientific-practical congress of pedagogues and psychologists “The generation of scientific ideas”, the 27th of November, 2014, Geneva (Switzerland), 2014. P. 104–109.

119. Хуторської А. В. Принципы дистанционного творческого обучения. –[Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.eidos.ru. 9. Хуторської А. В. Научно-практические предпосылки дистанционной педагогики / А. В. Хуторської // Открытое образование. — 2001. — № 2. — С. 30-35.

120. Царапкина Юлия Михайловна, Давадова Бегиз Давудовна
Электронное портфолио в системе образования: традиции и инновации // Проблемы современного педагогического образования. 2018. №59-4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/elektronnoe-portfolio-v-sisteme-obrazovaniya-traditsii-i-innovatsii>

121. Цифрові інструменти формувального оцінювання» Дистанційний курс <https://teach-hub.com/evaluation-1/>

122. Цюняк О.П. Професійна підготовка майбутніх педагогів засобами дистанційного навчання в умовах карантину. Освіта дорослих:теорія, досвід, перспективи. 2020. Вип. 1(17). С.106–115. URL:<http://www.adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/issue/view/17>.

123. Шаран Р. В. Провідні тенденції розвитку дистанційної освіти в Україні. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2012. № 5. С. 220-224. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2012_5_50

124. Шведова, Я. Педагогічна взаємодія у діаді «викладач- студент» в умовах онлайн навчання. Освітологічний дискурс, вип. 33, вип. 3, Вересень 2021, С. 111.

125. Ширшов Е.В. Организация учебной деятельности в вузе наоснове информационно-коммуникационных технологий /Е.В. Ширшов, Е.В. Ефимова. – М.: Логос, 2006. – 272 с.

126. Шупта, О. В. Дидактичні принципи дистанційного навчання / О. В. Шупта //Педагогічні науки. — 2011. — № 3 (61) — С. 131-135.

127. Ягупов В. В. Компетентнісний підхід до формування змісту професійної підготовки майбутніх бакалаврів технічного профілю (на прикладі спеціальності «Інженерне матеріалознавство») / В. В. Ягупов, Н. М. Півень // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка / гол. ред. Терещук В. Г. – Тернопіль. – 2009. – Спецвипуск. – № 3. – С. 283-287.

128. Ягупов В. В. Суб'єктність учнів як основна детермінанта дистанційного навчання в системі професійно-технічної освіти / В. В. Ягупов // Наук. вісник Ін-ту проф.-тех. освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. праць : Вип. 11 / Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України ; [Ред. кол. В. О. Радкевич (голова) та ін.]. – К. : Міленіум, 2016. – с. 29-37.
129. Яценко Г. Ю. Феномен комунікативності в системі ціннісних пріоритетів дистанційного навчання: фактори інтенсифікації: Монографія. – Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 122 с.
130. Blended Learning: Defining Models and Examining Conditions to Support Implementation. URL: <https://www.researchforaction.org/publications/blended-learning-defining-models-and-examining-conditions-to-support-implementation/>
131. Bonk C. The handbook of blended learning environments: Global perspectives, local designs. San Francisco: JosseyBass/Pfeiffer. 2006. 32 p.
132. Livingstone S. Media Literacy and the Challenge of New Information and Communication Technologies. Retrieved from :<http://eprints.lse.ac.uk/1017/1/MEDIALITERACY.pdf> 9.
133. Margalef L., Roblin N. Unpacking the roles of the facilitator in higher education professional learning communities. An International Journal on Theory and Practice. 2016. Volume 22. Issue 3-4. C. 155–172. p. 156.
134. Portfolio Portal, 2004. – <http://www.deskootenavs.ca/Wilton/eportfolios/whatitis.php>.
135. Regmi K. A. Review of Teaching Methods - Lecturing and Facilitation in Higher Education (HE): A Summary of the Published Evidence. The Journal of Effective Teaching. 2012. Vol. 12, No. 3. C. 61–76. p. 63.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методичні рекомендації для викладачів

щодо підготовки навчального заняття у формі вебінару

Класифікація вебінарів

I. За видом платформи:

- *безкоштовні* – часто мають обмежений в часі термін використання (наприклад, до 10 днів) та ряд обмежень (наприклад, кількість учасників обмежена лише до 5 учасників);
- *платні* – мають ряд додаткових переваг і сервісів.

II. За режимом доступу:

- *відкриті* – може брати участь будь-який користувач;
- *корпоративні* – лише для обмеженого кола людей, для співробітників певної організації.

III. За призначенням:

- *комерційні* – проводяться з метою показати переваги товару чи послуги і мотивувати слухачів до його покупки;
- *промо-вебінар* – найчастіше проводиться перед платним вебінаром для ознайомлення з ведучим;
- *презентаційний* – для формування певного образу про товар, компанію, явище чи людину;
- *навчальний* – направлений на засвоєння певних знань, розвиток практичних навичок.

IV. За тематикою вебінари бувають:

- *професійні* – такі, що пов'язані з професійною діяльністю або бізнесом.
- *персональні* – пов'язані з побутом, повсякденним життям (наприклад, про кулінарні рецепти, ремонт машин, виховання дітей, хобі, заняття йогою, про рибалку тощо).

Вимоги до засобів:

1. Мінімізація фінансових затрат.
2. Зручність використання, інтуїтивна зрозумілість налаштувань для широкого кола учасників.
3. Невимогливість до апаратних засобів, швидкості передачі даних в мережі.
4. Наявність зручних засобів для комфортної роботи.
5. Надійність і безпечність зберігання конфіденційних даних.
6. Легкодоступність отримання засобу, безкоштовність послуг.

Що потрібно мати ведучому і учасникам:

- комп'ютер з налаштованим аудіо та/або відеообладнанням (колонки чи навушники, мікрофон, веб-камера);
- встановлений і правильно налаштований браузер (остання версія браузерів Google Chrome, FireFox, Safari або Opera);
- встановлений Flash – програвач – у браузері повинна стояти остання версія Adobe Flash Player. У Google Chrome - Flash Player вбудований за замовчуванням;
- виділена лінія Інтернету 512 Кб/с для учасників (для отримання відео та аудіо даних) та 128 кб/с (для отримання лише аудіо даних); для доповідача рекомендується 1 Мб/с.

Дії на вебінарі залежно від платформи:

- організовувати відео, голосовий та текстовий зв'язок (чат);
- використовувати електронну дошку, яка має набір інструментів для малювання (пензлі, лінії, гумка);
- демонструвати презентації; обмінюватись документами відповідного формату (наприклад, Microsoft Office);
- демонструвати екран або іншу його частину учасникам вебінару;

- проводити опитування, голосування, тестування (при цьому підрахунок результатів відбувається автоматично, і вони можуть бути одразу показані аудиторії);

- записувати вебінар у відповідних відеоформатах.

Загальні правила будь-якої презентації:

1. Мінімум інструментів, намагаючись домогтися максимуму ефекту. Перша відмінність професіонала – мінімалізм.

2. Презентація – це вистава, необхідно будувати її за законами драматургії: тримати глядача в напрузі – нехай він чекає черговий слайд як чудо; заздалегідь продумати всю презентацію; головне – це порядок слайдів.

3. Іноді достатньо малого, щоб затримати погляд.

4. Слайди повинні зачіпати аудиторію за живе і вести з нею візуальний діалог.

5. Не боятися іноді «збити» дизайн – такий струс може розбудити того, хто вже заснув.

6. Різні люди по-різному сприймають інформацію. Комуś потрібний текст, комуś – картинка. Зображення не замінює текст!

7. Писати коротко, використовувати прості фрази. Знайти яскравий образ.

8. Оптимальне число рядків на слайді – від 6 до 11.

9. Скільки слайдів? Скільки буде потрібно.

Правила написання текстів презентації:

1. Простота речень. «Не більше однієї ідеї і не більше одного образу в одному реченні» – за Бабелем. Короткі речення забезпечують витонченість і швидкість викладу історії. Вони допомагають досягти ясності. Так, речення довжиною 8 слів і менше читаються дуже легко. А речення з 29 слів і більше дуже важкі для читання.

2. Прості слова. Укладачі текстів для медіа або засобів масової інформації, використовують повсякденну мову своєї аудиторії. Тому, чим менше довгих слів, тим краще. Довгих слів повинно бути не більше, ніж одне з десяти. Використання прямих іменників для позначення предметів дозволяє уникнути прикметників і прислівників, які захаращують текст повідомлення.

3. Переконливість. Позиція автора має бути підтримана – фактами, цифрами, документами – настільки, щоб переконати читача в точному відображенні подій.

4. Природність стилю. Подія і її опис повинні відповідати один одному. Писати статті, замітки та нариси треба тією мовою, якою ви говорите.

Поради для учасників вебінару:

- заходити у вебінар за 5–10 хв. до початку;
- вказувати свій заклад освіти, посаду та П.І.Б., а не нік;
- вітати учасників вебінару;
- не створювати конфлікти;
- чат використовувати тільки за призначенням і т. ін.

Орієнтовний план проведення вебінару

1. Запланувати (створити) конференцію.
2. Повідомити учасників про вебінар, його тему, час проведення, адресу розміщення інструкції не менше, ніж за 10 днів до початку.
3. Надіслати вимоги до виступу учасникам, яким плануєте надати слово та інструкцію, як діяти під час виступу.
4. За день до проведення провести пробне тестування системи: зайти на запланований вебінар та перевірити якість зв'язку з учасниками.
5. В день проведення:

- розмістити на Робочому столі свого комп'ютера в порядку використання всі необхідні для проведення матеріали;

- за 10 хвилин до початку засідання – увійти в систему та налаштувати її;

- в міру приєднання учасників провести їх реєстрацію.

6. Проведення вебінару:

- розпочати розмову за 5 хвилин до початку для налаштування учасників на роботу;

- вимкнути мікрофони учасників (інакше під час вашого виступу буде чути, як вони будуть перемовлятися між собою та інші посторонні звуки);

- привітатися, представитися;

- оголосити план роботи;

- вступне слово та виступ ведучого;

- дати відповіді на поставлені слухачами питання;

- надати слово запланованим доповідачам;

- коротко обговорити виступи;

- повідомити про місце розміщення матеріалів вебінару;

- підвести підсумок засідання, подякувати за участь всім учасникам.

7. Розмістити матеріали вебінару на обумовленому сайті.

8. Проаналізувати проведення заходу, намітити шляхи виправлення недоліків.

Про що необхідно знати:

- ✓ Заздалегідь сповіщати учасників про дату і час вебінару (краще розсилати за 1 тиждень, з нагадуванням за 1 день до трансляції).

- ✓ Планувати зручний час для вебінару.

- ✓ Провести тестовий запуск вебінару.

- ✓ Надавати цікаву інформацію.

- ✓ Не боятися використовувати багато слайдів у презентації.

- ✓ Підготувати доповідь спікера.

✓ Один добре, а двоє краще (краще мати напарника, який може підстрахувати).

✓ Провокувати дискусії.

✓ Планувати завершення заходу.

Використані джерела: 65; 110.

Додаток Б

Методичні рекомендації щодо створення портфоліо майбутніх педагогів

1. *Портфоліо* – це:

- зібрання праць, виконаних за певний період часу в межах закладу освіти і поза ним (В. Загвоздкін) [38];
- спосіб фіксування, нагромадження та оцінювання індивідуальних досягнень у певний період навчання, що належить до аутентичних індивідуалізованих оцінок і орієнтований на процес не тільки оцінювання, а й самооцінювання (А. Багаутдінова, Н. Зеленко, А. Могилевська, О. Прутченков, Т. Новикова) [40;88];
- альтернативний спосіб оцінювання (самоаналізу професійних знань, умінь і особистісних якостей студента, простеження динаміки його професійного становлення) (Н. Зеленко, А. Могилевська) [40];
- аутентична, індивідуалізована, орієнтована на системну рефлексію навчальної діяльності технологія навчання, спрямована на реалізацію компетентнісного підходу (Е. Тазутдінова) [109];
- антологія робіт учня, що передбачає його безпосередню участь у їх виборі, самоаналізі та самооцінюванні (Дж. Пейп, М. Чошанов, Н. Савіна) [80;97];
- систематичний і спеціально організований збір доказів, що використовуються для моніторингу знань, умінь і навичок учнів (О. Прутченков, Т. Новикова) [88].
- індивідуально, персонально підібрана сукупність різнопланових матеріалів, що представляють освітні результати в «продуктному» вигляді і містять інформацію про індивідуальну освітню траєкторію студента (І. Книш, І. Пастухова) [49].
- *«Веб-портфоліо студента»* – це створений студентами сайт, де розміщено результати їх освітньої діяльності (звіти з лабораторних робіт, індивідуальних і спільних дослідницьких і творчих завдань, проектів тощо), які відображають навчально-професійні досягнення, що підтверджує сформованість у студентів на достатньому рівні набутих знань та вмінь [117]

➤ веб-портфоліо (web-портфоліо) інноваційна технологія, яка характеризується: гіпертекстовою побудовою веб-ресурсу, що дозволяє реалізувати зв'язок між компонентами моделі, портфоліо найбільш наочно у вигляді перехресних посилань; структурованістю, відкритістю, платформо незалежністю, гнучкістю веб-ресурсів, що дозволяють їх модифікувати, проводити пошук і порівняльний аналіз, будувати різні візуалізації контенту (зведені таблиці, діаграми тощо); комунікативною спрямованістю веб-ресурсів, що дозволяє студентам здійснювати інформаційну взаємодію на базі своїх портфоліо [46].

2. Призначення портфоліо:

- зміщення акценту з того, що учень не знає і не вміє, на те, що він знає і вміє з даної теми, розділу, предмета;
- інтеграція кількісних і якісних оцінок;
- домінування самооцінки по відношенню до зовнішньої оцінки;
- дає можливість студенту проявити свої здібності, вибрати індивідуальну освітню траєкторію, розвинути самооцінку;
- корисний випускнику при працевлаштуванні в умовах конкуренції на ринку праці;
- створює ситуації успіху для кожного учня, підвищення самооцінки і впевненості у власних можливостях;
- розкриває індивідуальні здібності кожного, створює умови для самореалізації в різних областях навчальної та позанавчальної діяльності;
- розвиває пізнавальні інтереси учнів і формує готовність до самостійного пізнання;
- формує установки на творчу діяльність і умінь творчої діяльності, розвиває мотивацію до подальшого творчого зростання;
- формує позитивні моральні якості особистості; стимулює до самовдосконалення;

- розвиває навички саморефлексії, формує вміння аналізувати власні інтереси, схильності, потреби і співвідносити їх з наявними можливостями.

2. Мета та завдання портфоліо

- моніторинг розвитку навчальної, проєктної, дослідницької та інших видів діяльності студента;
- моніторинг розвитку загальнокультурних і професійних компетенцій студента;
- стимулювання освітньої активності студента;
- стимулювання навчальної та позанавчальної діяльності студента;
- розвиток його здатності до проєктування індивідуального освітнього маршруту; цілепокладання, самоорганізації, самоконтролю; рефлексивної діяльності; самооцінки і самопрезентації;
- готовність до використання технології портфоліо в майбутній професійній діяльності;
- «освітнє портфоліо сприяє мотивації студентів до самоосвіти, розвитку самостійності, відповідальності, ініціативності як основного чинника підвищення ефективності навчальної діяльності студента та можливості її самореалізації в процесі навчання»[6];
- забезпечує прозорість і відкритість оцінювання (портфоліо є доступним для кожного студента; його складові, розподіл балів, критерії оцінювання та строки виконання завдань);
- гарантує об'єктивність оцінювання (викладач контролює та оцінює навчальні досягнення студента, а також прогрес, якого він зміг досягти відповідно до власного потенціалу, а не у порівнянні з іншими студентами);
- забезпечує справедливість оцінювання (дозволяє оцінити не тільки кінцевий результат навчання, але й спостерігати за процесом його досягнення);

- забезпечує більш широкий погляд на оцінку компетентності та досягнень студента (дозволяє оцінити потенціал, пізнавальні інтереси, специфічні таланти, а також сильні і слабкі сторони мислення);
- розвиває здібності студентів, у тому числі інтелектуальні та творчі; причому напрямок їх розвитку легше визначити на основі аналізу портфоліо;
- стимулює до самовдосконалення та особистісного зростання (на основі рекомендацій щодо індивідуального розвитку студента).
- підтримує та стимулює навчальну мотивацію;
- заохочує активність і самостійність, розширює можливості навчання і самостійної освіти;
- розвиває навички рефлексивної, оціночної (самооціночної) діяльності;
- формує вміння навчатися, ставити мету, планувати та організовувати власну навчальну діяльність;
- закладає додаткові можливості для успішної соціалізації.

3. Функції портфоліо:

- діагностична (фіксує зміни та зміст знань за певний період часу);
- цілепокладання (підтримка навчальної мети);
- змістовна (розкриває весь спектр робіт, що виконуються);
- розвиваюча (забезпечує неперервність освітнього процесу);
- мотиваційна (заохочує результати діяльності);
- рейтингова (дозволяє визначити кількісні та якісні досягнення кожного).

4. Види портфоліо:

- портфоліо документів;
- портфоліо досягнень;
- рефлексивний портфоліо;
- портфоліо розвитку;
- практико-орієнтовані;
- проблемно-орієнтовані;
- проблемно-дослідницькі;

- тематичні;
- тижневі;
- семестрові;
- курсові;
- портфоліо-колектор;
- портфоліо процесу;
- показовий портфоліо;
- оцінювальне портфоліо;
- портфоліо відгуків;
- портфоліо досягнень;

5. Принципи реалізації технології портфоліо

- Принцип повноти представлення видів діяльності (навчальна, дослідницька, проєктна, професійна та ін.)
- Принцип варіативності наповнення портфоліо і добровільності;
- Супровід студента в наповненні портфоліо
- Принцип забезпечення умов для оцінки та самооцінки
- Принцип інтеграції з кредитно-трансферною системою

6. Структура портфоліо

1. Презентаційний компонент.

1.1.Титульна сторінка. Оформляється на окремому аркуші (веб сторінці) і містить таку інформацію: найменування ЗВО; назва факультету (інституту); номер студентської групи; прізвище, ім'я, по батькові студента; період формування портфоліо.

1.2.Зміст портфоліо. Оформляється на окремих аркушах (веб сторінках), поповнюється протягом усього періоду формування портфоліо і складається з переліку назв всіх виконаних студентом проєктних, дослідницьких, курсових та інших робіт із зазначенням термінів їх виконання.

2. Змістовий компонент

2.1. Навчальна та навчально-дослідницька діяльність (реферати, огляд сучасних тенденцій у визначеній професійній галузі та ін.).

2.2. Проектна діяльність (завершені практичні проекти з наявним практичним результатом, репозиторій програмного коду, дизайн сайтів та ін.).

2.3. Науково-дослідницька діяльність (тези доповідей, наукові статті, аналіз досліджень у певній науковій галузі, реферативні огляди наукової літератури).

2.4. Професійна діяльність.

2.5. Інша позанавчальна діяльність (соціальна, спортивна діяльність, художньо-літературна творчість та ін.).

3. Оцінний компонент

3.1. Зовнішня оцінка – оцінка досягнень студента, отримана поза ЗВО (диплом переможця олімпіади, сертифікат лауреата всеукраїнського конкурсу, спортивного змагання та ін.).

3.2. Внутрішня оцінка – оцінка досягнень студента, отримана у ЗВО. Самооцінка (самозвіт студента про виконану роботу, самоаналіз результатів діяльності, оцінка своїх досягнень і здібностей, перспектив розвитку).

7. Етапи створення портфоліо

1. Орієнтовно-мотиваційний етап (дії викладачів, спрямовані на формування мотивації і цілепокладання студента зі створення портфоліо)

2. Виконавчого-операційний етап (розробка спільної діяльності викладачів, роботодавців і студентів за визначенням і розробці структури матеріалів портфоліо, планування діяльності зі збору, оформлення та складання матеріалів до презентації; вироблення критеріїв оцінювання матеріалів портфоліо)

3. Рефлексивно-оцінний етап (збір і оформлення матеріалів портфоліо, проби в його презентації, власне презентацію і оцінку портфоліо) [51].

Електронні сервіси для створення веб-портфоліо:

- 1) <https://drive.google.com/>
- 2) <https://sites.google.com/>
- 3) <http://www.youtube.com/>

- 4) FolioSpaces (<https://folioSpaces.org>)
- 5) LiveBinders (<https://www.livebinders.com>)
- 6) PortfolioVillage (<https://www.portfoliovillage.com>)
- 7) (<https://uk.wix.com/>),
- 8) Blogger (<https://www.blogger.com/>),
- 9) Edublogs (<https://edublogs.org/>),
- 10) Weebly (<http://www.weebly.com/>),
- 11) WordPress.com (<https://wordpress.com/>).

Використані джерела: 11;22;117;51; 120.